

Беларуская культура 3

Ніва

ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ

PL ISSN 0546-1960

NR INDEKSU 366714

Беларускі лёс I

<http://niva.iig.pl>
redakcja@niva.iig.pl

№ 42 (2684) Год LII

Беласток, 21 кастрычніка 2007 г.

Цана 2,00 зл. (VAT 0%)

Цяжкі шлях у Еўропу

charter97.org

charter97.org

Беларусь — у Еўропу! — скандалі ў нядзелю 14 кастрычніка на вуліцах Мінска. У г.зв. Еўрапейскім маршы прыняло ўдзел каля сямі-васьмі тысяч асоб, хоць міліцыя гаварыла аб трох. Па-за дробнымі тузанінамі з даішнікамі, маніфестацыя апазіцыйных сіл першы раз здаўна пражодзіла спакойна, значыць, без сілавой інтэрвенцыі міліцыі і АМАП ды пры згодзе ўлад.

Улады Мінска дазволілі на пераход ад Акадэміі навук у парк ля пляца Бангалор па-за цэнтрам. Маніфестанты, аднак, сабраліся ля Кастрычніцкага пляца, дзе пасля апошніх прэзідэнцкіх выбараў узнік быў палатачны гарадок.

— Марш прайшоў спакойна, — сказаў „Ніве” пасля яго заканчэння лідэр апазіцыйнага Беларускага народнага фронту Вінцук Вячорка. — Фактычна, не ўдалося прыкмеціць міліцыянтаў у форме, апроча аўтаінспекцыі. Незалежна ад згоды ўлад, трэба памятаць, што дзень да маршу дайшло да дзесяткаў арыштаў (з уступных інфармацый вынікае, што затрыманы былі дзень да маршу больш за 50 асоб за „нецэнзурныя выказванні ў публічных месцах”, „дробнае хуліганства” — рэд.). Былі запалохваны людзі, асабліва маладыя, у месцах іх працы і вучобы. Дзень да маршу прабавалі запалухаць такім прымітыўным спосабам, як прагноз надвор’я, быццам бы ў дзень маршу маюць быць у Мінску галалёдзіца, мокры снег, віхуры і г.д. А было сонечна. Рассылаліся нават фальшывыя эсэмэскі, што трэба збірацца ў 14 гадзін у час пачатку акцыі на пляцы Бангалор. Паводле маіх ацэнак, у маршы ўдзельнічала каля 7-8 тысяч чалавек. Моладзь спрабавала выходзіць на маставую, ды выключна даішнікі спіхвалі яе на тратуар. Спецназ не інтэрвеніваў, хоць усе абласныя атрады сцягнулі ў Мінск.

Лідэр задзіночанай апазіцыі Аляксандр Мілінкевіч патлумачыў нам мэты маршу:

— Мэта была простая: беларускае

адкрытае грамадства адказала на пытанне аб цывілізацыйным выбары Беларусі. Беларусь паказала, што хоча ісці па шляху да Еўропы. Беларусь была, ёсць і будзе еўрапейскай краінай. Улады ў апошні час таксама гэта дэкларуюць, ды не робяць нічога, каб гэта даказаць. За лежыць Беларусі на эканамічным супрацоўніцтве з Еўропай. Пасля павышэння цен на газ і нафту сарваліся стасункі з Расіяй. Беларускае гаспадарка апынулася ў фатальным становішчы, а прытым яна нерэфармавальная. Улада хоць бы толькі з гэтай прычыны бачыць патрэбу змен, ды іх баіцца.

Алесь Бяляцкі, абаронца правоў чалавека і кандыдат да мірнай Нобелеўскай прэміі:

— Марш адбыўся ў адносна мірнай атмасферы, але раней правяліся затрыманы актывістаў. Не ўмею растлумачыць гэтага парадоксу. Трэба задумацца, ці згода на марш і яго правядзенне без сур’ёзных інцыдэнтаў у яго час ці гэта з-за боязі ўлад перад яшчэ большым абвастраннем стасункаў з ЕС, ці сігнал іхняй сапраўднай ахвоты на супрацоўніцтва з Еўрасаюзам.

Алена Макоўская, старшыня Згуртавання беларусаў свету „Бацькаўшчына”:

— У параўнанні з маніфестацыямі ў 2006 г. на марш прыбыло рашуча больш людзей, паявілася асабліва шмат моладзі. Гэта абнадзейвае. Толькі ў мяне склалася ўражанне, што зацікаўленне самой маніфестацыяй было меншае, чым у час мінулагагодніх пікет.

Яшчэ тры дні да маршу падтрымку для гэтай ініцыятывы выказала камісар па знешняй палітыцы і еўрапейскай палітыцы добрасуседства Беніта Ферэра-Вальднэр. Заклікала яна да неадкладнага звальнення затрыманых апазіцыянераў. Здарылася гэта пасля таго, як былі затрыманыя віцэ-страшыня БНФ Віктар Івашкевіч (галоўны арганізатар маршу) і Валерый Ухналеў, прадстаўнік Партыі камуністаў Беларусі.

— З задавальненнем вітаю ініцыятыву беларускага адкрытага грамадства, — заявіла камісар ЕС.

У маршы прынялі ўдзел таксама асобы з-па-за Беларусі, м.інш. лідэр Правых сіл Расіі Мікіта Белых. Не даехалі польскія палітыкі. Еўрадэпутата, былога міністра нацыянальнай абароны Януша Анышкевіча выкінулі з цягніка на мяжы і вярнулі ў Польшчу. У сваю чаргу еўрадэпутат Багдан Кліх, старшыня еўрапарламенцкай групы па справах Беларусі, які яшчэ ў пятніцу збіраўся ехаць у Мінск, нядзелю правёў на перадвыбарчым мітынгу ў Кельцах. Аднак Вінцук Вячорка ў час мінскага мітынгу прачытаў прывітанні ад яго. Сам дэпутат Кліх сказаў „Ніве”:

— Я рады, што марш удалося правесці і то пры такой прысутнасці. Трэба такіх маніфестацый, каб даказаць свету прывязанасць беларусаў да дэмакратычных традыцый, у гэтым выпадку еўрапейскіх. Тое, што адбылося гэта без рэпрэсіўных дзеянняў у час самога маршу можа сведчыць аб тым, што Лукашэнка мякчэе. Аднак ранейшыя затрыманы могуць сведчыць аб тым, што мяняе ён толькі тактыку, а не стратэгію. ЕС мае свядомасць, што Лукашэнка не даспеў яшчэ да сур’эзнага дыялогу. Вядзе ён са светам своеасабліваю гульні, а лічацца толькі дзеянні, а не словы.

— Чаму вы, незалежна ад ранейшых дэкларацый, не даехалі ў Мінск на Еўрапейскі марш? — дапытваліся мы.

— Я не хацеў даваць шанц дыктатуры для сатысфакцыі. Вядома, што апынуўся я, як шмат іншых еўрадэпутатаў, на „чорным спіску”, і мяне не ўпусцілі б.

— Ды еўрадэпутат Анышкевіч спрабаваў туды трапіць...

— Гэта была ягоная спроба маніфестацыі. Ведаеце, марш праводзіўся ў перадвыбарчы час у Польшчы. Я думаю, што Янушу Анышкевічу было вядома, што яго ў Беларусь не ўпусцяць.

Мацей ХАЛАДОЎСКИ

Дзікае паляванне 2

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

Напярэдадні так званага Еўрапейскага маршу, які адбыўся ў Мінску 14 кастрычніка, гродзенскія ўлады распачалі дзікае і нялюдскае паляванне (гэтае слова можна нават не браць у дзвоскосе) на мясцовых грамадска-палітычных актывістаў. Затрыманы, якія праводзілі міліцыянтны, пачаліся зняцкі і не былі абсалютна нічым матываваныя...

Меншасці

— мэта ПСЛ 4

Раіна СТЭФАНЧУК

Нацыянальныя меншасці на Падляшшы з’яўляюцца элементам трываласці традыцыі, элементам культуры на працягу стагоддзяў, ды элементам будучыні і развіцця гэтага рэгіёна, а і рэгіёнаў у Еўропе, — запэўніваў у час перадвыбарчай прэс-канферэнцыі Мечыслаў Багінскі, лідэр рэгіянальнага спіска ПСЛ у Сейм, родам з Ломжы, старшыня Падляскага самаўрадавага сейміка...

Падарожжа за Бобрай 5

Аляксандр ВЯРБІЦКІ

Аўтобус, што рана едзе з Беластока ў Ліпшчаны, у Дуброве пакідае крыху пасажыраў, крыху менш набірае ў далейшае падарожжа. Але якія гэта пасажыры! Важныя вельмі, бо стараюцца, каб іхнія выказванні чутны былі на цэлым салоне. Бо ж яны не абы-хто, толькі ліпская шляхта, якая ў дадатак з’яўляецца і гарадскім грамадствам. Размовы-прамовы вядуцца на панскай мове, але час ад часу выказчыкам вылазіць са слома з ботаў і калі чаго не ўмеюць сказаць па-польску, падкрашваюць сваю філасофію бытавой беларушчынай...

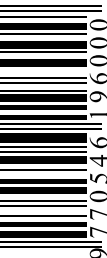

Буйнае калоссе Гарадка 8

Міра ЛУКША

— У першую чаргу запрашаем на сцэну літаратурную групу „Калоссе” пад кіраўніцтвам Кастуся... Каліноўскага! — пачаў прадстаўленне на гарадоцкіх дажынках вядучы мерапрыемства. — Ой, прабачце, Кастуся КАЗЛОЎСКАГА!

На сцэну над штучным вадасховішчам у Зарэчанах выходзяць члены літаратурнага гуртка, што дзейнічае ў Гарадку — не першы раз. На ўсе мерапрыемствы рыхтуюць сваю праграму, са свежымі вершамі, з песнямі...

97705461196000

Дзікае паляванне

„Ёсць толькі хамская ўлада, подласць і здрада...”

Напярэдадні так звананага Еўрапейскага маршу,

які адбыўся ў Мінску 14 кастрычніка, гродзенскія ўлады распачалі дзікае і нялюдскае паляванне (гэтае слова можна нават не браць у дугі) на мясцовых грамадска-палітычных актывістаў. Затрыманні, якія праводзілі міліцыянты, пачаліся знянацку і не былі абсалютна нічым матываваныя. Ну а суды, якія ўжо даўно пераўтварыліся ў ганейнае судзілішча, спраўна павыпісвалі „лицам, нарушающим общественный порядок” на пяць-сем сутак адміністрацыйнага арышту. Нібыта грамадскія лідэры ўсе як адзін лаяліся матам на вуліцах самага прыстойнага горада ў свеце. Канешне, аніякай небяспекі для грамадскага парадку Віктар Сазонаў, Дзмітрый Слуцкі, Юрый Істомін, Іван Роман, Мікола Лемякоўскі, Ігар Банзар, Анжаліка Борыс не рабілі. Зразумела для ўсіх, і ў першую чаргу для парушальнікаў закону, якіяносяць дзяржаўныя пажоны і манты, што не брыдкаслоўлі і не крычалі ў публічных месцах гэтыя людзі. Але ж засудзілі, выканалі брудны і ганейны загад мясцовай „вертыкалі”!

Чым жа растлумачыць такія неадэкватныя і жорсткія дзеянні гродзенскай улады? Жадаем, як мага больш „прагнуцца” перад сталічным начальствам, ці істэрыкай з-за таго, што мясцовым неабалшавікам ніяк не ўдаецца скарыць і прымусяць баяцца дэмакратычных актывістаў і ініцыятываў? Альбо проста ўседазволенасцю і сляпой верай у тое, што непазбежнае і законнае пакаранне іх абміне? Можна і так. Улада ў руках такіх людзей — гэта дубіна ў лапах неандэртальца. У кожным разе зразумела адно — ніякія чалавечыя нормы, ніякія законы, нават імі самімі ўсталяваныя, ніякія міжнародныя абавязачальствы гэтая ўлада выконваць не збіраецца. Пацвярджае гэта і той факт, што напярэдадні „зачысткі” гродзенскі „губернатор” (як ён ганарыцца такім тытулам!) прымаў у горадзе над Нёманам прадстаўнікоў Аранізацыі бяспекі і супрацоўніцтва ў Еўропе ў Беларусі.

Нядаўна давялося мне ўдзельнічаць у адной міжнароднай і прадстаўнічай канферэнцыі пад эгідай АБСЕ. Была мажлівасць паразмаўляць з праваабаронцамі з Расіі, Узбекістана ды іншых краін былога СССР. У тых рэспубліках, дзе адбылася змена ўлады на больш дэмакратычную (Кыргызстан, Малдова, часткова Казахстан) палітычны клімат куды цяплейшы чым у рэспубліках, якія захоўваюць поўную альбо частковую васальную залежнасць ад Расіі (Таджыкістан, Беларусь, Азербайджан, Армения). Характэрнымі былі выступы афіцыйных прадстаўнікоў Расіі. У іх гучала непрыхаванае ігнараванне пытанняў праваў чалавека, пераважала здэкліва-іранічная рыторыка. А захоўваліся „рупары” афіцыйнага Крамля, у тым ліку ў кулуарах, нахабна, ці, кажучы нелітаратурна, проста па-жлобску.

Найбольш жахлівы дыктатарскі рэжым на постсавецкай прасторы ва Узбекістане, дзе пры непасрэднай падтрымцы Масквы ўжо 17 гадоў кіруе Іслам Карымаў. У краіне каля тысячы толькі чыста палітычных вязняў. Распаўсюджана практыка нападу і збівання журналістаў, праваабаронцаў, ледзь тыя спрабуюць выказаць пратэст. 80-гадовы дысідэнт Ахмаджон Адылаў больш 20 гадоў сядзіць у турме. Нядаўна грамадская праваабаронца Мутабар Таджыбаева была засуджана аж на 17 крымінальных артыкулах. Каму справа да лёсу гэтых людзей, іншых ахвяр таталітарнага рэжыму?! Сытай Заходняй Еўропе даражэй усяго праклятыя газ і нафта. Таму да росту і ўмацавання сённяшняга агрэйнага і антычалавечага рэжыму ў Крамлі непасрэдна спрычынілася палітыка шыракаў-шродараў. Пуцінскаму рэжыму на вялікім рахунку было дазволена ўсё — забіваць дзяцей у Бяслане, забіваць паэта Яндарбі і журналістку Паліткоўскую, крывава душыць рукамі сваіх марыянэтак сацыяльныя пратэсты (як у Андзіжанае), нацыянальныя рухі.

Дэспатычным азіяцкім шляхам палітычныя лялькаводы цягнуць і сённяшняю Беларусь.

„...Хамская ўласць — чорная масць”...

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

Вачыма еўрапейца

Гляньма на Літву

Мне ўсё безупынна здаецца, што Польшча не мае помыслу на Беларусі, значыць, чарговыя ўлады не ведаюць, як з гэтым суседам супрацоўнічаць. Беларусь, дарэчы, на медыйным разборы паяўляецца галоўным чынам тады, калі трывожыцца рэжымам Аляксандра Лукашэнкі прадстаўнікі польскай меншасці так, як гэта было ў апошні час у выпадку Анжалікі Борыс, кіраўніка непрызнанага беларускімі ўладамі Саюза палякаў і рэдактара часопіса „Magazyn Polski”. Прытым арышты беларускіх дзеячаў апазіцыі ці іх праслед у іншай форме праходзяць без водгуку.

Апраўдванне Польшчы, што спіхвае беларускую праблему на абочыну ўласнай

замежнай палітыкі на прычыне недэмакратычных форм кіравання ў гэтай дзяржаве — здаецца — вядзе ў тупік. Гавару тут перш за ўсё, а можа і выключна, аб інтарэсах. Беларусь, хоць краіна небагатая ў рэсурсы, з’яўляецца сур’ёзным рынкам ужо хоць бы на прычыне таго, што з’яўляецца мостам паміж дзвюма імперыямі: Расіяй і Еўрасаюзам, які ад 1 студзеня будучага года, пры ўступленні ў сілу Шэнгенскага пагаднення, будзе на практыцы адзінай краінай многіх народаў і культур. Варта тут звярнуць увагу польскім палітычным элітам на дзеянні ў адносінах да Беларусі, якія выконвае Літва, з еўрасаюзным стажам такім як і Польшча. У першых днях кастрычніка адбылася сустрэча прэм’ера Беларусі Сяргея Сідорскага з прэм’ерам Літвы Гедымінасам Кіркіласам. Можна здзіўляць польскія ўлады тое, што аж на такім узроўні даходзіць да размоў з Беларуссю. Бізнес — як кажучы — ёсць бізнес. У выніку гэтых размоў (інфармуе за беларускім інфармацыйным агенцтвам БелТА) літоў-

Рака са зменлівай плыню

Вядомы рэжысёр — фільмавы аўтар Пітэр Грынуэй заявіў быў у інтэрв’ю, што не існуе гісторыя як навукка; яна з’яўляецца выдумкай, штучным творам, можа, казкай; можа адно прыладай прапаганды, што служыць для ўзмацнення нацыянальнай або дзяржаўнай свядомасці, якую прымяняецца ў барацьбе, каб згідзіць ворага, найчасцей уяўнога. Сам Грынуэй праславіўся, дарэчы, „гістарычным” фільмам „Кантракт рысавальніка” з адмысловай дзеяй, дзе м.інш. банда арыстакратаў-вырадкаў катуе на смерць таленавітага мастака-плебея.

Незалежна ад шмат якіх добрых рыс фільм Грынуэя паказвае прадстаўнікоў эліты, класа эксплуатацый у вельмі спрошчаны спосаб, па-аперэацыйнаму, а тое (можа, міжвольна) набліжае накіраванасць фільма да тае, якая была ў нас распаўсюджана ў эпоху сталінізму. У сталінскай літаратуры і ўвогуле ў мастацтве таго часу, якое называлі сацрэалізмам, абавязвала чорна-белая схема гісторыі; наводле тае ўявы падзей прадстаўнікоў пануючага класа трэба было прадстаўляць як асобнаў пазбаўленых сумлення і любых каштоўнасцей, як лодыраў, вырадкаў, затое прадстаўнікоў пралетарыяту гарадоў і вёсак — як будаўнікоў зямнога раю, адораных выключна пазітыўнымі рысамі, як у цэле, так і ў розуме. А гісторыя была няспынай, бязлітаснай, гвалтоўнай барацьбой грамадскіх класаў.

Грынуэй сумняваецца ў гісторыі, а свае тэзісы фармулюе па-правакатарску, што набліжае яго да іншых мастакоў — модных постмадэрністаў, якія ў бунце, у правакацыі, у мастацкіх выхадах, у выпендрошы, у нігілістычным здэку бачаць істоту мадэрнага мастацтва. Набліжаюцца да контрмасацтва, якое адмаўляецца ад усяе традыцый культуры, спадчыны еўрапейскага мастацтва.

Я заўважыў, што контрмасацтвё сёння спадарожнічае нейкі від неасацрэалізму разам з перанасычэннем з’яў культуры лявацкай ідэалогіяй. Вось найважнейшыя ўзнагароды на фільмавых фестывалях здабываюць фільмы з грамадскай, палітычнай тэматыкай, з левым напяркам, што змагаюцца з глабалізмам, з капіталізмам з яго гаспадаркай свабоднага рынку, якія атакуюць еўрапейскую сістэму каштоўнасцей. Ды тыя фільмы марныя з фармальнага, мастацкага пункту гледжання, так, быццам у вачах журы майстэрства было малаважнай з’явай.

Думаю, вось, што ж мы, людзі параненыя сістэмай рэальнага сацыялізму, якім левыя лозунгі выпісваліся на жывой скуры, можам запрапанаваць элітам Захаду? Тым адукаваным, добра зарабляючым інтэлектуалам, „шампанскім сацыялістам”, з пачуццём перавагі сцяраджаючым, што ў нас на Усходзе сацыялістычны эксперымент не ўдаўся, бо мы нявыхаваныя, прымітыўныя і дурныя, затое ў іх — абы толькі асвечаным заходнім элітам перадаць неабмежаваную, татальную ўладу — рай сацыялізму без сумнення надыйдзе.

Нашто нам вучыцца гісторыі, — бо ж гэта фантазія, дзясцінасць. Тады ж хто мае прыпомніць, што сацыялістычны эксперымент, хоць бы на землях Беларусі, у эпоху сталінізму адназначны быў з генацыдам, з дэнацыяналізацыяй беларусаў. Аднак, паяўляюцца гісторыкі, якія адмаўляюць у праўдзе злачынствам НКВС у Курапатах пад Мінскам (або ў Катыні пад Смаленскам). Ілгуць у жытцёвыя вочы, што ў брацкіх магілах ляжаць там ахвяры немцаў-гітлераўцаў. Хто прыпомніць хоць бы творы знакамітых пісьменнікаў, якіх забілі, а прынамсі паддавалі зняважлівым рэпрэсіям толькі таму, што прававалі ўзгадоўваць беларускі нацыянальны гонар? Дзе ў незалежнай рэспубліцы навучаюць сумленнай, крытычнай гісторыі Беларусі, а не толькі лілівіць савецкаму рэжыму? Быццам бы грамадства Беларусі таго не хоча. Аднак, сумленная гісторыя гэта не калыханка на нацыянальны сон, асабліва калі ў наш час робяцца фальшыўкі ў шырокім маштабе.

Адмаўляюць гісторыі якой-кольвек каштоўнасці гэта таксама пазбаўляюць шырокіх мас жыхароў нашых краін памяці; паколькі чуйны, уважлівы погляд на нацыянальную гісторыю не мае, не мусяць мець нічога супольнага з культываваннем прапаганды, ці тае з-пад левага, ці з-пад правага знаку.

Прапагандысцкая функцыя найбольшую шкоду прыносіць жывому мастацтву, жывой літаратуры, нам — чытачам і гледачам. Калі звернемся да мінулых з’яў культуры, то хай і нават з мэтай аўтаапраці, дастанем з прорывы тое, што варта перадаць нашым нашчадкам.

Ежы ПЛЮТОВІЧ

цы дэкларавалі гатоўнасць інвеставаць у найбліжэйшы час у беларускую гаспадарку каля мільярда долараў. Беларускі гаспадарчы рынак таксама адкрыты на новыя беларуска-літоўскія мерапрыемствы м.інш. у галіне транспарту і хіміі. Прэм’ер Сідорскі на сустрэчы са сваім літоўскім калегам адзначыў, што літоўскі бок вельмі зацікаўлены беларускім вопытам у ашчаднасці энергіі. Прэм’еры Літвы і Беларусі гаварылі аб тым — што здаецца і з польскага пункту гледжання быць найважнейшым — аб пабудове на Літве атамнай электрастанцыі.

— Беларусь лічыць, што мае права на стаўленне пытанняў наконт свайго ўдзелу ў пабудове гэтай электрастанцыі, — заявіў Сяргей Сідорскі.

Электрастанцыя мае быць размешчана палізу памежнага возера Дрысвяты, якога амаль палова знаходзіцца на беларускім баку. Як інфармуе афіцыйнае камюніке, прыбалтыйскія краіны „ініцыявалі праект атамнай электрастанцыі, каб палагодзіць патрабаванне на электрычную энергію пас-

ля планаванага на 2009 г. спынення дзейнасці атамнай электрастанцыі ў Ігналіне з рэактарам чарнобыльскага тыпу, да чаго літоўскі ўрад забавязваўся, уваходзячы ў ЕС”. Да гэтага праекта далучылася Польшча, аднак, наколькі ў мяне добрыя інфармацыі, размаўляе наконт гэтага пытання з Літвой, абмінаючы Беларусь. Аднак, цяжка было б гэта ставіць іначай, калі — у рамках абвастрэнняў у кантактах з рэжымам Аляксандра Лукашэнкі — не вядуцца ніякія размовы нават на міністэрскім узроўні.

Вяртаючыся да ўваходу ў Шэнгенскую зону, у час размоў прэм’ераў Беларусі і Літвы было дамоўлена, што шмат з гэв. катэгорый асоб будуць мець візавыя льготы, значыць, будуць за візы плаціць значна менш, чым прыдуманыя ЕС 60 еўра. Самае цікавае для польскіх беларусаў гэта тое, што жыхары прыгранічнай літоўска-беларускай зоны, у якіх ёсць сем’і на другім баку мяжы, будуць плаціць за візы столькі ж, як і цяпер.

Мацей ХАЛАДОЎСКІ

Другі вечар беларускай культуры

На другую сустрэчу ў Цэнтр праваслаўнай культуры ў Беластоку па вуліцы. св. Мікалая, 5, 12 кастрычніка г.г. спрасілі беларусаў і іншых сяброў беларускай культуры Пасольства Беларусі ў Польшчы, Генеральнае консульства Беларусі ў Беластоку, Цэнтр праваслаўнай культуры ды Беларускае грамадска-культурнае таварыства. Сярод аматараў беларускай культуры, сяброў розных беларускіх арганізацый, прадстаўнікоў Царквы і ўлад бачыліся таксама твары з выбарчых плакатаў больш ці менш вядомыя з прысутнасці на беларускай ніве. Адною з самых відных асоб на тутэйшым небасхіле прыхільнікаў і шчырых распаўсюджвальнікаў беларускай культуры з'яўляецца генеральны консул Міхал Аляксейчык, які не толькі па прычыне абавязкаў прыкладвае сваю руку да азнаямлення жыхароў Польшчы з культурай блізкай усходняй суседкі.

З праграмы Другога вечара, які сабраў у халодны і дажджлівы вечар шматлюдны тлум, усхваляваў найбольш гледачоў, некаторых да слёз, фрагмент спектакля Беларускага паэтычнага тэатра аднаго акцёра „Зьніч” „Пачакай, сонца!”

— Я бачыла, што ты плакала, — заўважыла актрыса Галіна Дзягілева, аўтарка інсцэніроўкі і выканаўца. — Мы рыдалі разам. Спектакль прывезлі мы дзякуючы Міхаілу Васільевічу (Аляксейчыку). Я і аўтар гэтага музычна-драматычнага мнаспектакля, паводле рамана Ліны Кастэнкі „Маруся Чурай” у перакладзе Ніны Мацяш, у яе перакладзе тут і творы еўрапейскай паэзіі

Духоўныя і свецікі ўладары Беластока адкрываюць „Другі вечар беларускай культуры” крышку магчымей, калі можам праз прызму якогась іншага жыцця гля-

Генеральны консул Міхал Аляксейчык у абдымкі вітае Алега Латышонка

нуць на гэта. Суд, як бы Божы суд, гэта зразумела. Вось такі сэнс гэта-

такль „Пачакай, сонца!” распавядае аб каханні і пакутах украінкі Ма-

нёная беларускім і ўкраінскім песенным фальклорам, дае магчымасць перадаць самыя глыбокія пачуцці, сцэнаграфія (Вольга Грыцаева) дапамагае гледачу акунуцца ў вобраз беларуска-ўкраінскага Палесся, што само па сабе сведчыць пра нашу блізкасць і роднасасць.

Адкрыта была мастацкая выстаўка графікі і керамікі „Лінія формы” мінскіх мастакоў Уладзіміра і Тамары Васюкоў (як заўважыў спадар консул, „Ніва” цяпер не папракне арганізатараў у тым, што заслаба распаўсюджваецца творчасць гэтых знакамітых аўтараў, з якіх Уладзімір Васюк з'яўляецца настаўнікам пару нашых тутэйшых графікаў, што вывучалі мастацтва ў мінскай Акадэміі мастацтваў). Дырэктарам выдавецтва „Чатыры чвэрці” Ліліянай Анцух прэзентавалася кніга „Славянскі світанак” аўтарства Рышарда Курьльчыка, палітыка і былога м.інш. слупскага і паморскага ваяводы, у перакладзе Анатоля Бутэвіча, былога міністра культуры Беларусі і гданьскага консула. Знаёмства дырэктаркі, якая захапіла прысутных цудоўнай беларускай мовай, таксама і з беларускімі тутэйшымі аўтарамі, здаецца, прынясе нясціплы плён у будучыні. Дарэчы, афіцыйны вечар, поўны шчырых прамоў пра супрацоўніцтва і блізкасць народаў, завершаны пад музыку пастаўскага ансамбля „Паазер'е” (паўстагоддзя дзейнасці; прыемна было пачуць, што выконвае ён песні не толькі народныя, але і на вершы нашага пастаўскага сябра — паэта, настаўніка і краязнаўцы Ігара Пракаповіча) — гэты вечар завяршыўся

Фрагмент спектакля Беларускага паэтычнага тэатра аднаго акцёра „Зьніч” „Пачакай, сонца!” у выкананні актрысы Галіны Дзягілевай

(і Шаўчэнка, і французы, і сербы, і харваты, і Ніны Мацяш „Бабіна лета”). І атрымліваецца новае для кожага чалавека. Для жанчыны.

га спектакля. Вядома, я не Маруся Чурай. Сённяшні дзень, сённяшняя жанчына... Сённяшні дзень герайні мнаспектакля „Пачакай, сонца!”

Пастаўскі ансамбль „Паазер'е”

Нам сваё судзіць і думаць пра сваё жыццё можа быць крышку лягчэй,

пераплятаецца з жыццём герайні Ліны Кастэнкі. Яна праз прызму даў-

Злева Міраслаў Здрайкоўскі з сынам на руках у ягонага прафесара Уладзіміра Васюка і Анатоля Бутэвіч, былы міністр культуры Беларусі і ранейшы гданьскі консул

русі Чурай, вядомай у народзе сваімі цудоўнымі песнямі, з якімі Украіна не развіталася ні ў горы, калі рыхтавала ў паход сваіх сыноў, ні ў радасці і буднях паўсядзённага жыцця... Сюжэт спектакля распавядае пра суд, які вяршыцца ў Палтаве. Жанчына асуджана за няўмыснае забойства свайго жаніха. І толькі універсал Багдана Хмяльніцкага ўратаваў жыццё слаўнай пясняркі Марусі Чурай, дачкі змагара. Суд над Марусяй Чурай закрапае душу сёння, прымушае судзіць сябе: Яна слязамі вочы не зрасіла, і міласэрдыя ў права не прасіла... Мнаспектакль прысвечаны высокай і заўсёды хвалючай тэме кахання, складаным перыпетыям жыцця чалавека, які, шукаючы свайго шчасця, часам знішчае на сваім шляху самае святое — само жыццё. Аўтарская музыка (Алег Залётнеў), натх-

гасцінай, на якой працягваліся сяброўскія разгляды будучых ладоў на ніве культуры і няўрадавых адносін. Майма надзею — будучы яны плённыя!

Тэкст і фота Міры ЛУКШЫ

Стол быў багаты

Найпрыгажэйшыя ўчасткі

22 верасня г.г. у Сямейным агародзе ўласнікаў зямельных дзялянак у Гайнаўцы (уваход па вул. Простаі і па вул. Паддольнай) святкавалі Дзень уласнікаў зямельных участкаў. З гэтай нагоды ў гэтым вялікім Сямейным агародзе здалі ў карыстанне прыгожую паветку-дашак і пляцоўку для танцаў на свежым паветры. Прышло шмат „дзялкоўцаў” — мужчын і жанчын, якія за кавай і гарбатай ды салодкім пірожным міла правялі час. Уключылі музыку ды спявалі, перш-наперш, беларускія песні.

Стаяла цудоўнае, сонечнае ды цёплае надвор’е. Панаваў прыемны настрой. 30 асоб з рук старшыні Праўлення Сямейнага агарода ў Гайнаўцы Крыстыны Панько атрымалі ўзнагароды за ўдзел у конкурсах „Найпрыгажэй добраўпарадкаваныя зямельныя ўчасткі-2007” і „Найпрыгажэйшыя рэкрэацыйныя ўчасткі-2007”. Узнагароды атрымалі, м.інш., Ян Шыманюк, Сяргей Галёнка, Ян Сухадола, Уладзімір Арабчук, Таіса Васілюк, Уладзімір Сцепанюк, Мікалай Якубюк, Вольга Саўчынская, Яўген Давідзюк, Марыя Чурак, Ян Верамюк, Ян Скепка, Міраслаў Пятрочук.

Першае месца за ўзорны ўчастак зямлі занялі Уршуля і Багдан Бартосякі (у ваяводстве яны занялі пятае месца). Першае месца за найпрыгажэйшы рэкрэацыйны ўчастак здабылі Ірэна і Аляксей Назарукі (у ваяводстве — другое).

Бронзавы адзнакі „Заслужаны ўласнік зямельнага ўчастка” атрымалі Вацлаў Будзынскі і Эдмунд Ліпчынскі. Віншуем!

Аўтобусы ПКС

22 верасня г.г. зноў — пісаў я пра такое раней — не было аўтобуса ПКС, які ад’язджае з Беластока ў Гайнаўку цераз Новае Ляўкова а гадзіне 12.40. У Ляўкове чакаў я яго а гадзіне 14.07. Не дачакаўся і не даехаў на дамоўленую службовую сустрэчу. Не дачакаўся ў Нараўку і ў Гайнаўку іншыя асобы. Усім ім было сама менш прыкра, што аўтобус падвёў.

Мабыць таму ад мая г.г. кіраўніцтва ПКС у Беластоку (па вул. Фабрычнай, 1) не вывешвае раскладаў язды сваіх аўтобусаў на прыпынках на маршруце, м.інш., з Міхалова ў Ляўкова, Нараўку, Навасады і ў Гайнаўку. І нічога здзіўнага — аўтобусы гэтага паравозчыка едуць і не едуць. Дакуль будзе такі балаган? (мох)

Запрашэнне

Самаўрадавая вясковая святліца ў Старым Ляўкове (Нараўчанская гміна) запрашае ў кожны панядзелак і ў пятніцу а 15 гадзіне на заняткі па разьбе ў гліне і на ганчарскім кругу. Удзел у іх могуць прыняць усе ахвотныя.

Заняткі весці будзе Вольга Максімюк, вопытная майстрыха з Новага Ляўкова, раней шматгадовая працаўніца стараляўкоўскай керамічнай фабрыкі. На працягу пару гадоў дабілася яна значных поспехаў у галіне разьбы ў гліне і ўвогуле ў галіне ганчарства. Пад яе кіраўніцтвам варта вучыцца будучым мастакам. (ян)

Меншасці — мэта ПСЛ

Нацыянальныя меншасці на Падляшшы з’яўляюцца элементам трываласці традыцый, элементам культуры на працягу стагоддзяў, ды элементам будучыні і развіцця гэтага рэгіёна, а і рэгіёнаў у Еўропе, — запэўніваў у час перадвыбарчай прэс-канферэнцыі Мечыслаў Багінскі, лідэр рэгіянальнага спіска ПСЛ у Сейм, родам з Ломжы, старшыня Падляшкага самаўрадавага сейміка.

У канферэнцыі прыняло ўдзел некалькі кандыдатаў у дэпутаты. Сярод тэмаў краналася пытанне нацыянальных меншасцей у нашым рэгіёне.

— Беласток як метраполія і Падляшскае ваяводства — рэгіён перспектывы, — сказаў старшыня Багінскі, аддаючы голас прафесару Антону Мірановічу, беларусу па паходжанні, які балатуецца ў Сейм з пятай пазіцыі на спіску ПСЛ:

— Калі б я ў гэта не верыў, тады б не кандыдаваў.

Дадаў яшчэ:

— Адным з такіх элементаў, які пераконвае мяне да публічнай актыўнасці, з’яўляецца ахвота парваць з думкай, што ўся Беласточчына, Падляшша гэта абшар другой катэгорыі, адсталы і недаінвеставаны.

На яго думку, перспектывы развіцця падляшкага рэгіёна звязаны з яго памежным распалажэннем:

— Палітыкі розных аптацый павінны супрацоўнічаць пры распрацоўцы супольнай праграмы развіцця рэгіёна. Мусім сюды прыцягнуць замежны капітал, мешаны, які з поспехам пераломваў бы палітычна-юрыдычныя бар’еры і даў бы шанцы гандлёваму абмену, асабліва з Беларуссю і Расіяй. Не можам да таго дайсці без будовы ўсёй дарожнай інфраструктуры.

Прамоўца рытарычна пытаўся:

— Палітыка ЕС выразна закладае, што развіццё трансгранічнага супрацоўніцтва трактуецца прыярытэтна. Чаму б не пакарыстацца нам гэтымі элементамі?

Праф. Мірановіч выказаўся за цэнтралізацыю акадэмічных асяродкаў і стварэнне з Беластока адзінага, вялікага акадэмічнага цэнтра, значыць, за спалучэнне ўсіх непублічных беластоцкіх вучэльняў:

— Беласток, як акадэмічны цэнтр распаложаны непадалёк усходняй мяжы, павінен быць таксама адкрыты на студэнтаў з Усходу.

Двух удзельнікаў канферэнцыі, дзеячаў ПСЛ — Мечыслава Багінска-

га і кандыдата ў дэпутаты Яна Залеўскага, сям’ятыцкага старосту — „Ніва” распытвала аб тым, што ПСЛ зрабіла, каб у сувязі з уваходам Польшчы ў Шэнгенскую зону ад студзеня будучага года ўвесці палёгі ў памежным руху паміж Польшчай і Беларуссю. Старшыня Багінскі заявіў энigmatычна:

— Справа належыць тым, хто пры ўладзе. Там, дзе ёсць нашы людзі і чутны іх голас, дзе маюць яны

Антон Мірановіч

Мікалай Яноўскі

дзеіную моц і спадарожны вецер, там мы кажам, што наша партыя не з’яўляецца партыяй, якая неталерантна ставіцца да суседзяў, нацыянальных меншасцей, іншых веравызнанняў, культур ці звычаяў.

Ян Залеўскі сказаў:

— Ад гадоў хадайнічам аб адкрыцці пагранічахода ў мясцовасці Такары. Вырашэнні — на ўрадавым баку. Пасол Павел Латушка ў размове са мною прызнаўся, што ў справе пашырэння Шэнгенскай зоны размаўляе з польскім урадам. Добра было б

паменшыць візавыя аплаты.

— Да якой сумы? — пыталіся мы ў сям’ятыцкага старосты.

— Да такой, каб абодва бакі былі задаволены; найлепш, каб менш за 6 еўра.

Пры нагодзе праф. Мірановіч дадаў:

— Калі гаворка аб усходняй еўрапейскай палітыцы наконт Беларусі, яна не рэалізуецца. У еўрасаюзных прапанавах на 2007-2013 гады наконт памежных рэгіёнаў ёсць шмат запісаў датычных ільгот у двухбаковых кантактах не толькі гаспадарчых, але і звязаных з цывільным рухам. Сённяшняю пазіцыю Польшчы цяжка растлумачыць. Асабліва ў час, калі Польшча паразумелася з Украінай і часткова з Расіяй.

Распытваны журналістамі аб тым, чаму балатуецца якраз са спіска ПСЛ, праф. Мірановіч заявіў:

— Стартую ад гэтай партыі таму, што ў яе ёсць канструктыўная праграма для Польшчы. Пазіцыя ПСЛ у Сейме, які закончыў свае паўнамоцтвы на фоне таго, што адбывалася ў парламенце, была ўзорная. Калі б я стаў дэпутатам, меў бы нагоду дапамагчы асяроддзю беларускай меншасці шляхам інвестыцый у тую частку рэгіёна, дзе пражывае гэтая меншасць. Стараўся б я падтрымліваць усе меншасныя арганізацыі не толькі ў матэрыяльным маштабе, але таксама ствараючы магчымасці прэзентацыі іх здабыткаў у СМІ.

Адзначыў ён таксама:

— Я хацеў бы, каб усе меншасныя асяроддзі мелі аднолькавыя правы і магчымасці карыстацца элементамі падтрымкі, вынікаючымі з палітыкі ўрада і тэрытарыяльнага самаўрада.

Удзельнічаючы ў канферэнцыі гісторык Алег Латышонак (які таксама выводзіцца з беларускага асяроддзя) адзначыў:

— Меншасці гэта шанец развіцця гэтага рэгіёна шляхам культуры і навукі, паколькі наш рэгіён у Польшчы ўспрымаецца якраз праз прызму нацыянальных меншасцей, перш за ўсё беларускай. Дзіўная справа, што вялікія мерапрыемствы, звязаныя з беларускай культурай, праводзіліся ў Вроцлаве ці Гданьску, а не ў Беластоку, метраполіі распаложанай найбліжэй усходняй мяжы Еўрасаюза.

Раіна СТЭФАНЧУК

Весткі з Гайнаўкі

Сцёртыя палосы

Цяпер ужо мала прыкметныя белыя палосы г.зв. зебры на пераходах для пешых на шматлікіх вуліцах Гайнаўкі. Яны найменш белыя і бачныя на вуліцах Пілсудскага, Рэя, Арміі Краёвай, Ліпавай, Ракавецкага ды нават на адной з галоўных — вул. 3 Мая.

У жніўні палосы на маставых пачалі маляваць усяго ў канцы вул. Баторыя і на скрыжаванні гэтай вуліцы з вул. 3 Мая. Летам для такіх работ найбольш спрыяльнае надвор’е. Варта памятаць, што пешаход часта пераходзіць вуліцу і хоць адчуваць сябе бяспечна.

(мох)

Не шкадуюць супольна праведзеных 50 гадоў

30 верасня г.г. у Гайнаўскім доме культуры (ГДК) адбылося ўрачыстае ўручэнне медальёў „За шматгадовае шлюбнае жыццё”, прысвоеных ім прэзідэнтам РП. З мастацкай паўгадзіннай праграмай выступілі акцёры ГДК — найлепшыя спявачкі і малядзёжны калектыв „Перапёлка”.

Загачык ЗАГСа ў Гайнаўцы Уладзіслаў Віткоўскі запрасіў 28 пар з Гайнаўкі. Прыбылі 22. Медалі атрымалі м.інш. Георгій і Вольга Шэрашэўцы, Уладзімір і Ніна Самоцюкі, Ян і Надзея Назарукі, Уладзімір і Надзея Андрасюкі, Аляксандр і Лідзія Каролькі, Міхал і Юлія Галён-

кі, Аляксей і Ніна Такарчукі ды Сяргей і Кацярына Сахарчукі. Яны бралі шлюб у 1957 годзе ды адна пара Сяргей і Кацярына Сахарчукі ў 1947 годзе (у іх гэта 60-ыя ўгодкі шлюбнага сужыцця).

У сувязі са знамянальнай гадавінай у іх жыцці ўсе юбіляры атрымалі самыя прыгожыя, шчырыя і сардэчныя пажаданні яшчэ доўгіх гадоў жыцця ад бурмістра Анатоля Ахрыцюка ды сем’яў. Усе пад гукі аркестра праспявалі ім „Sto lat!”

Далейшага моцнага здароўя Вам, юбіляры, зычыць таксама рэдакцыя „Нівы”. (ян)

Падарожжа за Бобрай

Аўтобус, што рана едзе з Беластока ў Ліпшчаны, у Дуброве пакідае крыху пасажыраў, крыху менш набірае ў далейшае падарожжа. Але якія гэта пасажыры! Важныя вельмі, бо стараюцца, каб іхнія выказванні чутны былі па цэлым салоне. Бо ж яны не абы-хто, толькі ліпская шляхта, якая ў дадатак з'яўляецца і гарадскім грамадствам. Размовы-прамовы вядуцца на панскай мове, але час ад часу выказчыкам вылазіць саломо з ботаў і калі чаго не ўмеюць сказаць па-польску, падкрашваюць сваю філасофію бытавой беларушчынай.

За Ліпскам аўтобус кіруецца на шашу, пракладзеную з Аўгустава ў Гродна. Але пакуль да яе, праходзячай мо кіламетр за мястэчкам, у каляровым восенскім краявідзе з'яўляюцца антрапагенныя шэрыя прымесі. Гэта некалькі бункераў г.зв. Лініі Молатава, што саветы пабудавалі насупраць Усходняй Прусіі. Гэта таксама і будынкі колішняга электроннага завода, узведзеныя ў эпоху будавання „Другой Польшчы”. Не было б таго завода, каб не хадайніцтва аднаго з тадышніх дзяржаўных лідэраў Міраслава Мілеўскага, ураджэнца Ліпска. Завод гэты цяпер шэры ад пылу, што кладзецца з ходам часу на ўсё бяздзейнае.

Шаша між двума згаданымі вельмі губернскімі гарадамі пад асфальтавым насцілам. Гэты насціл з'яўляецца своеасаблівым творам мастацтва, такой бітумічнай інкрустацыяй, якой шмат і на іншых нашых дарогах. Гэтакая інкрустацыя ўзбудняе мастацкія адчуванні едурых надта чорнымі — мо асфальтавымі, мо смаленымі, як грэшніка ў пекле — уражаннімі. Радуюць толькі палі, рупліва апрацоўваныя пасевамі культурных раслін — кукурузы, рапсу, тытуню...

Бліжэй граніцы краявід становіцца ўсё ж такі больш усходнесценным — паяўляюцца прылескі. Адна з дарог, як інфармуе дарожны знак, адыходзіць ад шашы ў мясцовасць Ракавічы. Калісь-калісь, бадай у геркаўскую эпоху, Віктар Рудчык пісаў у „Ніве”, што ў Ракавічах палякі размаўляюць па-беларуску. Гэта дзеялася і дзеецца не толькі ў Ракавічах, але і на намнога больш шырокім абшары, дзе палякі карыстаюцца польскай мовай адно напаказ, так як згаданыя пасажыры аўтобуса з Дубровы ў Ліпск ці польскія спевакі, якія прызджаюць на Беласточчыну з Беларусі. У бытавой сферы яшчэ ў іх мова не з тэлевізара, але са штодзёншчыны.

Польская мова лічыцца нечым святочным, сакрум, якому дазволена месца ў храме. Нядаўна бачыў я ў тэлевізара Анжаліку Борыс, якая — не

выпадае ёй інакш — захаплялася польскасцю. Мала гаварыць пра польскасць — генералісімус Сувораў гаварыў вельмі падобна, што рускім быць вельмі ганарова. І некаторыя нашы тутэйшыя, якім не да смаку польская мова, у афіцыйным абароце карыстаюцца рускай. Калісь нашы бабулькі хадзілі ў царкву басанож, толькі перад уваходам у храм абувалі прынесеныя ў вузельчыках туфлі. Цяпер заміж туфляў нашы тутэйшыя абуваюць на язык прынесеныя ў вузельчыках мову...

Аўтобус даязджае да дарожнай паметкі, якая дазваляе на далейшае карыстанне асфальтавай шашой толькі ўдзельнікам мясцовага руху; тут канец маршрута, бо далей непрайзная дзяржаўная мяжа. Сама вёска Ліпшчаны крыху далей; першыя хаты ад жвіроўкі, што вядзе ў паўднёвым напрамку, з крыжамі ў агародчыках.

Восенскі краявід напоўнены асаблівымі фарбамі прыроды, характэрнымі адно для гэтай непаўторнай пары года. Усявышні Мастак паказвае нам красу свайго тварэння. Да гэтага далучаецца і рэзкі восенскі водар, у які час ад часу ўрэзваецца яшчэ больш рэзкі пах, які выводзіцца ад сканцэнтраванай чалавекам жывёлы.

У полі заўважаю пакінуты аратым плуг у свежай разоры. Побач плуга дзве банкі з-пад піва. Мабыць, гаспадар выйшаў на золаку папрацаваць, змарыўся крыху, прысеў выпіць піўцо, прызадумався над пытаннямі быту і нябыту, мо пачаў яго хіліць сон. І выпраг коніка з пастронкаў і — на конскую і сваю радасць — пайшоў адпачыць, гонку за ўраджаем пакідаючы трактарыстам і іншым машыністам.

Што ж гэта было б, калі б усе земляробы мелі трактары і іншыя сельскагаспадарчыя машыны ды няспынна на іх пыхцелі і ўзнімалі ўсялякі пыл? Ці, узараўшы свае ўчасткі, не куражыліся б яны ў чужыя палеткі і агароды, ці не было б ім заўсёды замала? А вось дзякуючы такім гаспадарам, якія не рвуцца на трактары, не захопнічаюць за ўраджаем, іншыя могуць працаваць больш памяркоўна, без нерваў, без шкодных здароўю стрэсаў. Аднак ці хто заўважыў гэтую як жа карысную ролю сельскагаспадарчых і іншых аўтсайдэраў? Ці хто пабудоваў помнік або назваў вуліцу імем нейкага, абстрактна кажучы, гультая ці г.зв. абібока? Ці хто заўважыў карысную грамадскую ролю нават сіняносых п'яніц? Хіба адно толькі самі яны, бо пра г.зв. парадачных людзей у гэтым ракурсе думаць не прыходзіцца. А што ўжо і згадаць пра ўсялякіх дармаедаў пад гальштукімі — яны толькі і хвалілі б тых

запрацаваных хлебарабаў, каб працоўваліся яшчэ больш, каб свету за работай не бачылі.

Жвіроўка, што ад аўгустаўска-гродзенскай шашы адыходзіць у паўднёвым напрамку, не абкапа на равамі для спэку вады, бо вада з яе разліваецца па рэльефе. З гэтай дарогі відаць тамашні арыенціры — беласценны царкоўны касцёл у Рагалаўцы. Назваў я яго царкоўным, бо пабудаваны ён быў у царскі час і спачатку быў царквой. Пасля, у выніку пераходу тамашняга насельніцтва з праваслаўя ў каталіцтва, і сакральнае збудаванне таксама пайшло шляхам сваіх вернікаў і крыху памяняўшы выгляд стала месцам крыху іншай літургіі...

Гэты працэс пакінуў свой след і побач дарог, дзе ўладальнікі палявых участкаў пазначылі сваю канфесійную прыналежнасць — каб хто не падумаў, што яны яшчэ не вызначыліся за належным рытуалам. І хаця з часу выдачы талерантнага акта мінуў ужо век, яго дух усё яшчэ жывы на тэрыторыі канфесійнай змены. Вось у адным з засценкаў стаіць каплічка з лаўкамі побач для спантаных самадзейных набажэнстваў мясцовых жыхароў.

Жвіровыя дарогі не прадбачаны для наведвальнікаў з шырокага свету і мо таму яны вельмі мізэрныя ў дарожных знакі. Бо ж калі імі карыстаюцца мясцовыя, дык яны ж і так ведаюць куды якая дарога. А калі ўжо дзе і паставяць такі інфармацыйны знак, дык ён вельмі ашчадны — паказвае толькі напрамак у найважнейшую ў наваколлі мясцовасць. На расхадных дарогах, што недалёка Канюшкоў, такі знак паказвае толькі напрамак у гмінны Новы Двор.

У дзень майго падарожжа беластоцкая „Ягелонія” іграла нейкі матч. Адзін балельшчык сеў на аўтобус ужо ў Новым Двары. Пазней, у Саколцы і Чорнай-Беластоцкай, даселіся яшчэ іншыя заўзятары беластоцкай каманды ў жоўта-чырвоных майках. Везлі яны з сабою шмат бутэлек з півам — піва са шкляных бутэлек смакуе лепш чым з металічных банак. Злезшы ў Беластоку з аўтобуса, футбольныя фанаты пакідалі бутэлькі ў сметнік. Тут жа за тэраў з'явіліся і сinyaосыя яе збіральнікі — здабыча была буйная і не меншая хіба была радасць шкляных канкістадораў. Калі б Ілья Рэпін жыў у наш час, ён хіба не маляваў бы запарожскіх казакоў, пішучых ліст турэцкаму султану. Бо ж чалавек, нават той з сінім носам, з'яўляецца ўсё ж такі стваральнікам — не толькі своеасаблівым пахаў у аўтобусах, але і ўсё новых сюжэтаў. Толькі ці хто яго належным чынам ацэніць?

Тэкст і фота Аляксандра ВЯРЫЦКАГА

Сваё найлепшае

Яшчэ некалькі гадоў таму польскі рынак быў перапоўнены „рускай” гарэлкай. Прыкмячалася гэта перш за ўсё ў памежнай зоне з Беларуссю. Айчынная манаполька перажывала крызіс. Мала хто заходзіў за пакупкамі ў краму. У дзевяностых гадах, калі адкрылі чыгуначны пераход Чаромха — Высока-Літоўск, цягнікі былі загрузаны пасажырамі. Паліцыя і мытнікі намагаліся абмежаваць кантрабанду, але безвынікова. Хітрэйшымі заставаліся „мурашкі”. Спіртное перавозілася за вопраткай у фольгавых мяшчочках, у спецыяльна абсталяваных схованках у аўтамабілях, а нават у каністрах з-пад паліва. Традыцыйна паўлітровая бутэлька рускай гарэлкі каштавала 10 зл. Палову гэтай стаўкі складаў прыбытак. Па гэтай прычыне як грыбы пасля дажджу вырасталі патаемныя прытоны. Любіцелі высокапрацэнтных напіткаў мелі свабодны доступ да таннай гарэлкі. У кожнай мясціне ўсім было вядома хто гэтым промыслам займаецца: як аднавяскоўцам, так і паліцыі. Але ніхто афіцыйна не выступаву супраць паталагічнай з'явы (нічога не знаю, бо жыву з краю). Нікому ў думцы не мільганула, што калісьці гэта зменіцца. Ад 1 ліпеня г.г. спынілі працу бязмытныя крамы на пагранпераходзе Пяшчатка — Полаўцы г.зв. „бэлы”, у выніку чаго паменшыўся прыток замежнай гарэлкі. Цяпер бутэлька беларускай гарэлкі ў Высокім каштуе 7 900 рублёў (10-11 зл.). У Польшчы за яе не заплацяць больш дзесяці злотых. Аказваецца, шкура не апраўдае выпраўкі. Аматыры выпіўкі пераходзяць зараз своеасаблівы крызіс. Неаднойчы прыкмячаю, як адзінкі „для рэляксу” шукаюць у вёсцы гарэлкі. Рускай, значыцца, таннейшай. А калі не знаходзяць, дык з падкуленым хвостом падаюцца... на „піўка”. Нядрэнна прыдумаў Аляксандр Рыгоравіч, ліквідуючы на беларускім баку бязмытныя крамы і рэкамендуячы айчынную вытворчасць, бо адначасова абмежаваў і прыток таннага спіртнога з суседняй Украіны. Прытым беларускія мытнікі не прапускаюць за мяжу алкагольных напіткаў з іншай акцызнай маркай. Ды і палякі вымушаны задавальняцца сваёй, айчынай. Затым усе зразумелі, што сваё — найлепшае!

Уладзімір СІДАРУК

Памалявалі пачакальні

Улады вясковай Гайнаўскай гміны паклапаціліся пра пачакальні на аўтобусных прыпынках ПКС. Іх прыгожа — з самай лепшай падборкай колераў — памалявалі. Зараз цешаць вока гэтыя прыгожыя па архітэктуры і па колерах трохсценныя пачакальні ў Навасадах, Дубінах, Старым Беразове, Старым Корніне, Трывежы і Галяковай Шыі.

(ян)

Ганна Кандрацюк (zorka@niva.iig.pl)

Зорка

ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ І МОЛАДЗІ

У беларускай школе ў Вільні

Дарагія сябры! Сёння завітаем ў беларускую школу ў сталіцы Літвы — у Вільні.

Хоць мы ў старажытным горадзе, з акна ў экалагічным кабінце відаць лес. Прыемна глядзець на гэтую каляровую галерэю, прыфарбаваную восеньскімі краскамі.

Усярэдзіне бачым экавыстаўку з чучаламі куніц, тхароў, вавёркі...

— Школа мае многа поспехаў у экалагічных конкурсах, — кажа Леакадзія Мілаш. Настаўніца знаёміць са сваімі выхаванцамі — IX класам. Тут таксама дзевяць асоб.

— У нас класы невялікія, — інфармуе спадарыня Мілаш, — і таму можна працаваць з кожным вучнем паасобку. Школа мае поспехі не толькі па экалогіі. Вучацца ў ёй лаўрэаты прадметных конкурсаў па рускай мове, фізіцы, геаграфіі, хіміі. У школе два беларускія калектывы — „Лянок” і „Жаўранкі”. Моладзь прымае ўдзел у міжнародным праекце „Сакратэс”.

У Літве іншая сістэма навучання чым у Польшчы. У беларускай школе сустрэнеце маленькіх дзетак і амаль ужо дарослых кавалераў. Тут побач сябе вучацца вучні асноўнай і сярэдняй школ — з I па XII клас. Агульная колькасць навучэнцаў амаль такая як у Беластоку — больш за 150 вучняў.

— Што найбольш цэніце ў сваёй школе? — спытала я сімпатычных дзевяцікласнікаў. Па-

Фота Ганны Кандрацюк

Леакадзія Мілаш і яе дзевяты клас

чуўся даволі знаёмы адказ:

— Тое, што ўсе тут свае!

У час сустрэчы я распавяла пра „Зорку” і „Басовішча”. Ніхто з нашых сяброў яшчэ не пабыў на славутым рок-фестывалі. Хоць цікаваць да беларускай музыкі ды новых сяброўстваў з аднагодкамі з Польшчы была выказаная.

Зорка

ГІСТОРЫЯ ПРА ТОЕ, ЯК ХУТКА МІНАЮЦЬ 100 ГОД...

Лёгкае спатканне, мілая галавакружасць!.. Яны развіталіся вечарам. Развіталіся ненадоўга, паколькі Ігарок абыцаў прыехаць. Праз тыдзень або два, як ужо атрымаецца. Тацянка засталася адна. Засталася чакаць, успамінаць, ціха ўсміхацца і сумаваць адначасна...

Так у клопатах, сонечных пырсках і зменлівых ценях прайшоў дзень. А калі наблізіўся цёплы вечар, Тацянка раптам пачула:

— Я не бачыў цябе 100 год!

Яна азірнулася. Азірнулася і... Хаваючы сваю непрыхаваную радасць, спытала ў Ігарочка, які стаў на супраць:

— Няўжо?! Хіба мінула ўжо сто гадоў?

— А ты не заўважыла? Здаецца, нават крыху і больш...

І тут, толькі тут Тацянка заўважыла. Што, і праўда, у сметніцы ляжыць каля сотні скарыстаных адрыўных календароў. Што за акном на ейных вачах сто лістападаў змяніліся несканчальнымі снегаваямі, а сто навальніц

— недаравальнымі спёкамі. Што навокал няма і блізка звыклага краявіду старога мястэчка, а спрэс хмарачосікі сучаснага мегаполіса.

Нечаканасць, дзівосы і жах! Так, так, менавіта з жахам падбегла Тацянка да люстэрка, баючыся пабачыць у ім... Баючыся падняць свае вочкі, свае такія дзіўныя вочкі, дзе раптам адбілася зусім не дзяўчынка 16 год. Адбілася там... Дзяўчынка на дзень, на два, а можа і на пару гадоў маладзейшая — не так ужо і тое істотна.

І яна — мілая наша Тацянка! — павярнулася да Ігарочка і нарэшце, нарэшце яму адказала:

— Я чакала. Я чакала цябе 100 год! А можа, нават і больш...

Так міналі стагоддзі. Палівалі зямлю дажджы, марскія берагі амывалі і змывалі хвалі, згаралі свечкі і зоры, а Тацянка маладзела, маладзела, маладзела... І штовечар прыязджаў да яе Ігарок.

Ваш Дзядзечка Сід
4 кастрычніка 2007 г., Кобрын

Вершы Віктара Швэда

На прызыўной камісіі

На прызыўной камісіі нібыта
Не можа прачытаць найбольшых
літар.
Лекар бачыць, што спрытнюга-
франт
Гэта, зразумела, сімулянт.

І калі ў свядомасці хлапечай
Аграмадныя ён бачыць рэчы —
Лекар вымушаны быў напісаць:
— З танкамі ён здольны ваяваць.

У цягніку

Муж уладкаваўся ўжо ў купэ,
Агарнула раптойна дрымота.

Яго жонка нешта ўжо чайне,
Нават есці не мае ахвоты.

— Вось каб піяніна атрымаць,
Азвалася яна раптам гэтак.
— Хочацца табе на ім іграць?
— Асталіся на ім білеты.

На экскурсіі

Прыехаў бацька з сынам,
Правёўшы дзень рабочы,
На бівак машынай
Каб адпачыць уночы.

— Было тут хіба мора,
Сын сцвердзіў нечакана,
Усюды бачу горы
Кансервавых рыбных банак.

Амаль усе настаўніцы з маёй гімназіі гэта фанкі „Пызуні”. Хлапец падабаецца ўсім жанчынам, таму што ў яго светлыя валасы, блакітныя вочы, кірпаты носік і чароўная ўсмешка. Апрача ўсяго сказанага „Пызуня” вельмі хітранькі. Ён любіць зманіць, яшчэ больш падвесці пад дурнога хату!

Калі нам было ўсяго пяць годзікаў, ён сказаў мне, што вучыцца ўжо ў гімназіі! Я, вядома, яму не паверыла і хлопчык пакрыўдзіўся. Доўгі час мы з сабой не размаўлялі...

Калі мы сталі вучнямі пачатковай школы, таксама безупынна дражніліся і прызываліся. Адноўчы я хацела пазычыць у „Пызуні” нажніцы:

— Магу пазычыць толькі за аплатай, за пяць грошаў! — патрабаваў ад мяне хлопчык.

— Ну і скнара з цябе! — пакрыўдзілася я.

„Пызуня” моцна перажыў мае словы. Ды з-за гэтых дурных нажніц і пяці грошаў мы не размаўлялі з сабой аж два тыдні.

Цяпер, калі мы ўжо ў гімназіі, мы таксама часта спрачаемся і сварымся. Хоць зараз ужо не за нажніцы, а зусім іншыя рэчы (калі я не дапамагу яму на кантрольнай, або ён не дазволіць мне перапісаць на перапынку хатнія задачы). Апрача спрэчак, у нашым сяброўстве шмат мілых і сімпатычных гісторый. Разам з „Пызунем” і Лёляй мы прыдумалі новую беларуска-беластоцкую мову.

ТУТЭЙШЫЯ ЗАМАЛЁЎКІ

Шантажыст „Пызуня”

Наш слэнг гэта амаль Вавілонская вежа! У ім спалучаюцца ўсе вядомыя нам мовы: беларуская, польская, украінская, англійская, руская, нямецкая, дыялекты з-пад Белска, Гайнаўкі і Гарадка...

— Думаю, што на падобнай гаворцы выказваецца для СМІ спадар войт гміны Жы-жы, — ска-

заў аднойчы „Пызуня”, — і, цікава, на якой граматычнай аснове журналісты перакладаюць яго на польскую мову?!

Наша шалёная тройка любіць эксцэнтрычна паводзіць сябе на рок-канцэртах, перапынках у школе і ў час шпацыраў па горадзе. Людзі часта глядзяць на нас як на псіхаў, але гэта нам падабаецца! Адноўчы, калі ў парку наша тройка спявала „Песню пра каханне” гурту „Н.Р.М.”, незнаёмы хлопец падышоў да нас і з ходу ахрысціў нас „дзеткамі з прадшколля”.

Ідэя настолькі захапіла нас, што на наступную сустрэчу з незнаёмым мы ўсе апранулі кашулькі з героямі дзіцячых казак...

Нашы касцюмы вельмі ўсхвалявалі нашага ворага. Хоць... Зараз, калі мы сустракаемся на горадзе, хлопец паводзіць сябе ідэнтычна як мы — дзеткі з садка! Гэта, вядома, не спадабалася нашаму „Пызуню”:

— Або я — або ён! Выбірайце! — апошнія словы „Пызуня” вымавіў з чароўнай усмешкай.

Тэкст: <truskawka9922@tlen.wp>
Дызайн: <lolcia05@tlen.wp>

Музыка з кайфам

ЗБІВ так выразныя, а без назвы...

Вітаю, дарагія! Сёння ад калыханак прайдзем да маладзёвай музыкі. Музыкаў, пра якіх раскажу ў гэты раз, помню яшчэ, калі мы ўсе былі нашмат маладзейшымі. Я з Польшчы, яны з Беларусі, а сустрэліся звычайна — дзякуючы фестывалю „Басовішча”. Ужо цяжка нават успомніць год, калі хлопцы з Бярозы, амаль нікому невядомыя, падкінулі мне свой дэмазапіс як заяўку на фестывальны конкурс. Сёння, пасля выдзеных прафесійна двух альбомаў, пэўна яны смяліся б са сваіх першых запісаў, з гучання, сваіх умеласцей, якія за гады значна павысіліся. Але трэба вам ведаць, што такі лёс кожнага артыстамузыка. Спачатку ёсць ты і твае планы, пасля ёсць ты, твае намеры і інструмент, з часам паяўляюцца сябры-музыка і паўстае гурт. Так і было ў Бярозе. Хлопцы сустрэліся, пачалі іграць і захацелі стаць рокменамі. Сёння можна гаварыць пра іх як аб прафесіяналах. Кар’еру ў Польшчы пачыналі яны з конкурсаў на „Басовішчы”. За першым разам не давалося ім стаць прызёрамі, але год пазней атрымалі ўзнагароду Беларускага аб’яднання студэнтаў. Так пачалася іхняя вялікая прыгода з музыкай, а быў гэта 2003 год. Пачалі яны прыязджаць на фестываль у якасці зорак, а паралельна вялі паспяхова прамо-

цыю сваёй творчасці ў Беларусі, хаця, як самі казалі, не было лёгка, бо дамінавалі мінскія гурты. Але яны мелі сяброў у Брэсце і разам з гуртом „Сцяна” вырашылі не паддавацца дырабіць сваё. Па дарозе сустрэлі чалавека, які стаў іх менеджэрам. Дзякуючы прафесійнай дапамозе, могуць ганарыцца двума альбомамі, добрым абсталяваннем і перспектывамі канцэртаў. А помню яшчэ, калі на пачатку нашага сяброўства прывялі яны мяне ў адну з першых рэпетыцыйных кропак.

У тэкстах іх песень можна пачуць пра жыццё маладых людзей, пра любоў, пра шматлікія турботы, але галоўнае, што іх музыка гэта жыццярэдасны рок-н-рол. Яны ж яго падклоннікі. Назваліся „Без назвы”, але, думаю, што можна лёгка знайсці пазітыўныя назвы для музыкі і людзей, якія ствараюць гэты гурт.

i_basovka@o2.pl

Польска-беларуская крыжаванка № 42

Wiosło	Brat	Kwiatek	Klamka	▼	Rumianek	Stop	▼
▼	▼	Utwór	▼		▼	▼	
▼		▼			Tam	▶	
▶							Oka
▶				📖	Pan	▶	
					▼	As	📖
▶	📖	📖		Smyczek	▶		

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы (з наклееным кантрольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку н-р 38: Ар, сок, крапіва, атлас, пратакол, ласы, баян, вядро, лаз, ток, лось, неба, патос, лодка. Скарб, ахова, капля, транс, клас, лес, араты, лоб, раса, васал, князь, ліра, маг, логава.

Узнагароду, кашульку з „Басовішча-2007”, выйграў Лукаш Сцепанюк з Гайнаўкі. Віншуем!

— У першую чаргу запрашаем на сцэну літаратурную групу „Калоссе” пад кіраўніцтвам Кастуся... Каліноўскага! — пачаў прадстаўленне на гарадоцкіх дажынках вядучы мерапрыемства. — Ой, прабачце, Кастуся КАЗЛОЎСКАГА!

На сцэну над штучным вадасховішчам у Зарэчанах выходзяць члены літаратурнага гуртка, што дзейнічае ў Гарадку — не першы раз. На ўсе мерапрыемствы рыхтуюць сваю праграму, са свежымі вершамі, з песнямі. Марыя Мялешка з Гміннага асяродка культуры стварыла ім імідж — усе яны ў майках з эмблемай, у капелюшах. Тое адмысловае адзенне асабліва ідзе да твару найстарэйшым — Ніне Цыванюк і Анатолю Парэмбскаму, хоць якраз не гэта амалоджае іх пааранья часам шляхотныя беларускія твары. На іх — упэўненасць у сваю справу, гонар, шчырая ўсмешка. І чуецца з іх слоў немало талент, а ягоны плён вядомы ўсім беларусам Беласточчыны — чытачам „Нівы”, „Гарадоцкіх навін”, аматарам спеваў і пастановак „Распяванага Гарадка”, які вядзе спадарыня Ніна. Вельмі падмацоўвае мастакоў слова Марыя Врублеўская (яна таксама бярэцца за пяро!), якой прыгожы і моцны голас вядомы беларускаму слухачу.

— Эх, не сфільмавалі нас сёння, — уздыхае пасля непадалёк кастра, на выгане, за гасцінай лавай Кастусь Казлоўскі. — Мы ахвотна знялі б фільм з нашых выступаў. Нават проста на памятку. Каб паказаць наша старанне. Э там, будзе яшчэ не адзін фільм! Самі неяк рыхтуем праграму. Няма ў нас інструктара.

— Проста, мы прыродныя артысты! — разлягаецца смех жанчын.

— Пра ўсё гэта, што робім, думае Косця, — хваліць калегу Янка Карповіч, якога неблагая проза друкавалася ў першым зборніку гуртка і ў „Гарадоцкіх навінах”. — Ён ужо ў галаве сцэнарый мае, прыходзіць: так і так зробім, ты і ты так выступіш.

— Ды ж кожны можа паправіць! — спадар Кастусь не хоча выглядаць на рэжысёра-тырана.

— Тут не адна пахвала патрэбна, а вялікія бравы! — прабіваюцца галасы паэтак. — Калі б не пан Казлоўскі, дык гэтага не было б. Чаго? Не рашыліся б мы выйсці на сцэну, каб дэманстраваць уласныя творы. Пісалі б мы іх паасобна, клалі б у шуфляду. Гэта наша галованька!

— Пэўна, жонка-муза памагае?

— Яна... не любіць вершыкаў! — смяецца муза.

— А калі ён піша?

— Здаецца, можа пісаць у кожную пару! Калі хросцяцца яму ў галаве розныя ідэі, — муза ведае павадкі свайго падапечнага. — Мае матэрыял на сваю кніжку. Найлепш пішацца ноччу. У кацельні. Каб не спаць, простая справа. Чалавек ходзіць, думае, думае. Пэўна, заўтра будзе думаць над іншым.

— Мы ўжо дзейнічаем сёмы год! — спыняе пахвалы з суворай мінай Кастусь Казлоўскі. — Спачатку быў „Клуб тых, што пішуць”, такая рабочая назва была ў яго. Назву выдумалі ўжо тады, як выдавалі кнігу. „Каласы”. Цяпер мы змагаліся, каб быць „Літаратурным згуртаваннем”. Не ўдалося. Хоць на майках маем „Літаратурнае згуртаванне”. І на пленэрныя такія выступленні

— Мы ўжо дзейнічаем сёмы год! — спыняе пахвалы з суворай мінай Кастусь Казлоўскі. — Спачатку быў „Клуб тых, што пішуць”, такая рабочая назва была ў яго. Назву выдумалі ўжо тады, як выдавалі кнігу. „Каласы”...

Буйнае калоссе Гарадка

„Калоссе” перад выходам на сцэну

апранаемца аднолькава: усе „Каласы”. Калі ў зале выступаем, дык адвольна апранаемца. Вось на трэцім паэтычным конкурсе выступалі мы ўвогуле пераапраанутыя. Я быў, напрыклад, самагоншчыкам, з канкай на малако з кранікам, спадар Анатоля быў дрывасекам у лесе, з сякерай. Былі зялярка, цыганка, грыбнік, фатограф, ахоўнікі прыроды, скаўты... Наша асенняя сцэнка гэта і быў сапраўдны тэатр.

— Мы задарма хлеба не ямо! — уключаецца Анатоля Парэмбскі. — Аб нашай творчасці ўсю дакументацыю трымае Кастусь. Во, немалая папка!

— А збіраю, збіраю! Было ўсяго! 8 студзеня 2000 года было наша першае заснавальніцкае спатканне. Неўзабаве (у 2002 г.) выдалі мы свой першы калектыўны зборнік. Цяпер у нас цяжкая сітуацыя. Войт абяцаў нам дапамагчы. Ды дырэктар ГОК мае іншыя справы на галаве. Тая наша першая кніжачка трохі змарнаваная атрымалася (выдаў яе ўрэшце ВААК, ды належна не адрэдагаваў). Таму мы выйшлі на сцэну. Нас ніхто не прамаваў. Калі сам за свае справы не возьмешся, будзе пра

— Вы бачылі, як „Распяваны Гарадок” даў канцэрт на агульнапольскім фестывалі нацыянальных

Марыя Врублеўская і Янка Грыцук

культур? Дзве гадзіны выступлення, і па-польску, і па-беларуску, — ганарыцца спадар Кастусь, бо ж спявачкі гэта іх каляжанкі, гонар

Я па-гарадоцку ўмею пісаць! — бо не вывучаў беларускай мовы! — Кастусь Казлоўскі (злева) і Анатоля Парэмбскі

цябе ціха. Выйшлі мы на „Сяброўскай бядзе” з кнігай, і як толькі казалі са сцэны, што можна набыць зборнік тых, што выступаюць, людзі адразу пачалі купляць.

З каго ўзялі прыклад гарадоцкіх аўтар? Якраз з „Распяванага Гарадка”.

усяе гміны. — Маланчык рэзаў на гармоніку аж курэла. Мы выглядаем, а тут пад дзвярыма тлум нас чакае! Нават гуралі замоўклі ўнізе! Тады я неяк пераламаў у сабе хвалюванне.

— А так, дастаў ты таго выбуху энергіі, — мяркуе дзядзька Ана-

толь, якому таксама даспадобы адрэналін ад публічных выступленняў. — Пачуў сцэну! Гэта найбольш нам Ніна памагла, „абітая” ў гэтай матэрыі.

— Так, яна гэта любіць, яна мае душу да гэтага! Яна і „Распяваным Гарадком” зоймецца, і нейкія словы напіша. А дзе ж тая Ніна? Зноў з кімсьці загаварылася... А ты, Радак, не маеш яшчэ іншых каляжанак і калег, для нашай падтрымкі? Радак — ён сам у ансамблі спявае, і ў нас. Ён адзін з наймалодшых нашых паэтаў, і Рэната Байсіцкая, ёй 16 гадоў. І маю на воку тры шаснаццацігодкі, якія паказваюць талент... У нас мяшанка — католікі, праваслаўныя. Старыя, маладыя. „Каласы” гэта адзіная група ў Гарадку, якая ў змозе згуртаваць старых і маладых. Вось спадар Анатоля Парэмбскі — дзед... Вось мы ўсе — за дзедом Анатолям — Янка Грыцук, Ніна Цыванюк, Радаслаў Данік, Рэната Байсіцкая, Адам Застоцкі, Іанна Вансовіч, Віёля Чосткув, Ромак Іванюк, Галіна Сянкевіч, Ясё Ліс, Аня Сілкін, Марыся Врублеўская, падабраная з „Распяванага Гарадка” Галінка Ляховіч, вялікі таксама і тэатральны талент. Калісьці з Галінкай прававалі тэатр заснаваць, тады не ўдалося, здаецца, былі мы змаладыя...

— Нефармальна група, але ёсць, — з гонарам даказвае Янка Грыцук, вельмі папулярны яшчэ з „Кур’ера падляскага” з серыі „Рыфмаванка Грыцука Янка”. — Трымаемца купы!

У лістападзе літаратурная група „Каласы” арганізуе чарговыя літаратурныя конкурсы. На другім была ўзнагароджана старэнькая (92 гады) Надзея Дудзік. На жаль, старажылка ўжо не дае рады прымаць удзелу ў тэатралізаваных выступах калег. У мінулым годзе войт раздаў пераможцам аж па тры кубкі, у катэгорыях „маладыя” і „дарослыя”. Трэба будзе зноў апрацаваць праграму — на дзве з паловай гадзіны. Хто дасць рады ўзабрацца на сцэну і сказаць штосьці — калі ласка. Кожны ў чым найлепшы — хай паказвае! Марыся дастае спецыяльныя сольныя нумары а сарэла, бо ўражвае яе голас. Радак любіць хутчэйшыя музычныя кавалкі. Спадар Анатоля на кожную тэму складзе складны верш, хай нават і ў трыццаць строф! І так паловы тэмаў не вычарпаў! Пані Ніна піша, прадстаўляе. А галоўны „сатыр” — Янка Грыцук. Друкуе яго нават „Выборчая”. Ды ў апошні час — не вельмі. Праслыў „Лімерыкамі палітыка”. Досціп гарадоцкага сатырыка настолькі колкі, што баяцца яго цяпер друкаваць! Можа, у Польшчы ўжо інтэра смяяцца? Дык друкуецца ў Інтэрнэце (на szukaturolski). За тое, што пісаў праўду, калісьці страціў працу (у гэты раз ляпнуў аб „прыстойным кавалеры ў сукенцы”). Не з’яўляюцца ўсе яны „надворнымі пісарамі”, і нікому пускаць фіям не будуць. Ага, быў адзін надворны пісар у групе „Каласы”. Надворны пісар „Радые Ярд”! Паўгода на антэне ішлі ягоныя вершы. Не будзем тут пра яго ўспамінаць!

Тэкст і фота Міры ЛУКШЫ

Вяселле — бацькоўскі лёс ці жарт стагоддзя?

Выпадкова гэта так

— У нас ёсць такая справа, вяселле ўжо ў жніўні, а не маем яшчэ гурту, значыцца маем, але яны нейкія неадказныя, а вы можаце зайграць?

Гэта быў травень. Шлюб планавалі даволі доўга, але ўсе падрыхтоўкі накіпіліся пад канец. „Дзіўна. Не спадзяюцца дзіцяці, людзі нармальныя, гаваркія, можа крыху запрацаваныя, але пакінуць арганізацыю на апошніх пару месяцаў? Гэта ўжо ненармальнае!” — так падумае сёння большасць бацькоў, якіх дзеці, скажам, „на добрай дарозе да ўпарадкавання свайго жыцця”. А можа і ў большасці самі „будучыя маладыя” так падумаюць, або і нават скажуць. Не паддаліся ціску сям’і ды звар’яцелым гонкам, якія найчасцей топчуць традыцыі і настрой.

— Вяселле мела адбыцца тут, на панадворку. Там, як прыродзе, ёсць такое спецыяльнае месца, але, бачыце, дождж прайшоў, пэўна гэта яшчэ не канец на сёння...

І цэлае шчасце! Спяваць добрых пару гадзін на вольным паветры не было б шчаслівым для мяне, але і для гасцей лепш склалася. Каб перайсці да „спецыяльнага месца”, жанчынам трэба было б за кожным разам здымаць шпількі, а ўсе патэнцыяльныя нецвярозыя мужчыны (бо такіх бывае больш, чым жанчын, хаця і апошнія часта п’юць не менш) павінны забяспечыцца дадатковымі штанамі пасля шпацыраў сярод дрэў, балота ды неспадзяваных равоў. Маладыя — з тварамі як на пахаванні. А гэта ж, паводле планаў, адзін такі незвычайны дзень у іх жыцці. Зала замала, танцы ў другім месцы, вядучы не такі як трэба (а можа лепш, каб яго ўвогуле не было, бо госці часта самі па-свойму добра гуляюць). Нібы ўсё не так, але ж гэта не прычына так моцна хвалявацца і самае кепскае — сварыцца! Лепш падумаць, што ў іншым выпадку ўсе мамонтальна пазапіваліся б, ратуючыся ад холаду, а яшчэ хутчэй паўцякалі б перад насякомымі. Гэта ж ліпень! Аднак, паводле забабонаў, у Польшчы ліпень не мае ў назве літары „р”, значыць, зашмат шчасця маладых не чакае, але што я тут буду некаторых палюхаць.

— Маеце тут скрынку гарэлкі, „брамы” будучы ладзіць па дарозе.

— Гэта замнога! Пасля затое з намі вып’еце, напэўна астанеца.

— Не, не, я мушу ўсяго пільнаваць, хто прыпільнуе?!

Вясельны бацька, звычайная з’ява, пільнуе, каб хапала гарэлкі і, не дай Бог, каб яна не прапала. Можа і праўда; хто ведае ці афіцыянтам можна давяраць? Але ці варта за гэтымі сваімі парадкамі не выпіць з блізкімі за здароўе сваёй адзінай дачушкі, а можа і нават не паглядзець спакойна як яна гуляе са сваім мужам? Абавязкі былі, праўда, але тады, калі ладзілі вяселлі па сваіх клунях, а ўсе суседкі кругом варылі, смажылі, не кажучы пра мамы маладых, якім ад вяселля запам’ятаўся толькі пах кухні. Людзі, да ўсяго трэба захоўваць дыстанцыю!

Выклік на ўсе рукі

Сёння вяселле гэта „не справа для мяккіх”. Зала, касцёл, калектыў, дыджэй, а можа адно і другое. Хто зробіць здымкі, хто здыме фільм, якія кветкі, на якой машыне? Сукенку пазычыць, ці купіць; касцюм, а можа фрак? Ці ўсю сям’ю прасіць, ці толькі бліжэйшую ды сяброў? Якое меню? Які

А так жаніліся нашы продкі. Здымак з архіва сям’і Харкевічаў з Лешукоў

торт, ці парася, а напэўна ўжо стол са свойскай ядой. Музыка польская, замежная, ці мо дыска-пола? А тут, у нас, якую частку па-беларуску і ці ўвогуле. У галоўным рашаюць грошы, але паспрабуйце сабе адказаць на гэтыя ўсе пытанні. Часам думаю, што шкада здароўя на гэтую цэлую вайну з новымі нормамі, якія, нібыта дыктатар, авалодваюць грамадствам. Ва ўсім бракуе натуральнасці, з якой калісьці запрашалі ўсю вёску на вяселле. Ніхто тады не пытаўся ці трэба прыйсці на каравай, бо ўсе жанчыны проста ішлі. Хтосьці ішоў па бярозкі, каб і вазы па-святочнаму ўпрыгожыць. Бывала, спалі па равах, але падымаліся папраўляцца і толькі смяяліся. Найбольш жанчыны пераймаліся забабонамі, бо шмат іх было. А сёння яны думаюць якую купіць сукенку, каб пад’есці і жывата не было відаць. Паненскія і кавалерскія вечары гэта абавязак, але ў клубах, з танцамі go-go, а найлепш, каб нічога не помніць — як гэтыя англічане, што прыязджаюць у Кракаў, бо ў Польшчы ім танней напіцца. А калісь паненкам і старыя бабулі ў гэты вечар не перашкаджалі! Абяцаю, што на свой паненскі вечар абавязкова вазьму сваю маму!

Добрае вяселле тады, калі гурт добра іграе, госці танцуюць і не бракуе ні ежы, ні пітва. Калі госці гуляюць, то і бацькам лягчэй на сэрцы становіцца, бо можа не дачуюць пасля з чым жа яны не справіліся. Здаецца, усё ўдалося, а тут суседаў кум з канца вёскі ці вуліцы побач скажа, што шчупак быў нясмачны. Пасля іншыя ўжо будуць перадаваць, што камусьці жывот разбалеў, бо ежа была нясвежая. А самае важнае ў гэтай гісторыі, што гэты кум на вяселлі не быў! І калі маладыя пачалі старэць, іхнім бацькам сівеюць апошнія валасы. Так бывае часцей у нашых гарадках і вёсках. У большых асяродках змаганні ідуць у іншых галінах. Ці на стол падалі парася, а можа бараніну? У якім больш атракцыйным месцы стралялі феерверкі (звярніце ўвагу, што ў гарадах трэба на гэты мець дазвол і часу не шкада за ім хадзіць)? Які першы танец запрэзентуе маладая пара? І паверце, гэта не вынікае з папулярнасці праграмы „Танец з зоркамі” на польскім тэлебачанні. Проста, шукаюцца сферы, у якіх можна перамагчы сапернікаў, якія ў сапраўднасці не існуюць. Асобнай

справой з’яўляецца талерантнасць для нецвярозых. Сярод кансерватыўных польскіх сем’яў цяжка пабачыць зашмат п’яных, бо тыя напэўна эканомяць на гарэлцы. Затое сярод лібералаў, дзе ўсе называюць сябе талерантнымі, хаця добра ўсе ведаюць хто, каго і за што, п’юць і ніхто бадай не пераймаецца. Калісь нават маладыя папрасілі, каб не іграць танца бацькам, бо яны пэўна ўжо будуць нецвярозымі. Няма сэнсу разважаць хто паводзіць сябе лепш, бо што гэта за від ацэнкі і каму яна, так па шчырасці, патрэбная. Але розніцы ёсць. На ўсходзе ў агульным плане п’юць больш. Бывае, як мне расказаў сябра, што і вясельны гурт нап’ецца. Уяўляеце сітуацыю, што замест музыкантаў, для прыкладу, на гітары іграе ахоўнік, а замест вакалісткі спявае афіцыянтка? Было і так, хаця з другога боку, можа афіцыянтцы спяванне лепш атрымацца, тады шчасце ў няшчасці.

А ў нас па-свойму

П’юць у нас больш, бо калі так гляджу, то папросту больш могуць. У Польшчы рэдка дзе сустрачаш на вяселлях столькі самагонкі што ў нас. Праўда, танней, але многія казалі б, што і смачней! Такая ў нас культура піцця. Але інакш быць не можа, бо як у цвярозым відзе столькі часу пратанцаваць, калі песня блыжыць за песняй, а асабліва нашых, беларускіх нельга прапускаць. Скажу аднак шчыра, што са спевам так лёгка не выйгрываем, бо па ўсёй краіне вечна жывуць „Гэй, соколы” ды „Шла дзевэчка до лясэчка”, а і прывыклія да гульні ў караоке госці часта ахвотныя адправіць вакалістаў. Мае гэта свае добрыя бакі, але і мінусаў можа нават больш. У нас часам бывае, што царкоўныя харысты гуляюць, а тых цяжка „праспяваць”, але гэта дадае смаку цэлай гульні. Да гэтага яшчэ мова. Калі ў зале шмат аднавяскоўцаў, сяброў, якія маюць бабулю на вёсках, можаце амаль быць упэўненыя, што крыкі і спевы па-свойму гучаць будуць. А чаго тут саромецца ці баяцца! „Гарэлка нам дапаможа”, — хацелася б сказаць. Частка чытачоў ужо пэўна не можа стрымаць маіх тут алкагольных націскаў. Можа і рацыя, але як патлумачыць факт, што палова малодшых гасцей (калі няма марозу) на шлюб гутарыць перад царквой, а пакуль усе паспеюць сесці за сталы, частка іх ужо налівае другую чарку. А калі ўспомніць як ка-

лісь гарэлка дапамагала вырашаць канфлікты! Па Інтэрнэце кружыць фільм, як на расійскім вяселлі ганяюцца і б’юцца на панадворку. Вядома, столькі сем’яў у адным месцы, столькі нявыказаных раней прэтэнзій, а тут такая нагода, каб усё высветліць. І праўда, хаця цяпер больш культуры, то і бывае, што з залы цяжка вывесці найбольш п’яных, бо ганарліва здаецца ім, што хтось настае на іхнюю незалежнасць.

Весёлые ребята

Дзіўны момант прыходзіць, калі маладыя знікаюць „на здымкі”. Госці вельмі хутка прывыкаюць да адсутнасці галоўных герояў і, каб не ачапіны ці дараванне (ад якога цяпер уцякаюць, канверцікі большасць гасцей уручае зразу пасля шлюбу), можа і не заўважылі б, што тыя ўжо круцяцца па зале. Ад гэтай праграмай прывычкі ў шматлікіх частках краіны адыходзяць, але затое фатаграфічную сесію праводзяць хуценька перад шлюбам, іншыя — нават тыдзень пасля... аправаюць касцюмы і ў фабрыку, ці на пляж, у замак або руіны касцёла. Чым дзіўнейшае месца, тым цікавей, хаця рамантызму і так не бракуе. Сапраўдны крызіс настрою, а заадно элемент амаль алімпійскіх гульні надыходзіць з поўначчу. Рэдка калі спяваюцца традыцыйныя песні пры гэтай нагодзе, нават няма моманту захаплення знянцку нейкай паненкі ці хлопца, найчасцей усё маладымі ці дружкамі запланавана. Якое было маё здзіўленне, калі на адным вяселлі ачапілі маладую пасля першай ночы, здаецца таму, каб прытрымаць гасцей. А чаму гасцямі чакаюцца ачапіны? Каб пабачыць, якое дурацтва прыдумала вясельны гурт на гэты момант і колькі бадзёрых хлопцаў пойдзе спаць пасля саборніцтваў, правяраючых моц галавы ўдзельнікаў. Не здзіўляе мяне тады, калі маладая пара просіць эканоміць крыху эмоцый, звязаных з ачапінамі, не прымушаць маладых „даваць іншым прыклад”, бо гэта проста мучыць і так стомленае новым вопытам свежае сужонства. Цікавыя сітуацыі паяўляюцца ў другой палове святкавання.

— Пані вельмі прыгожа спявае, сапраўды, але можа б якоесь дыска-пола, бо няма пад што танцаваць, — перакрывае музыку нейкая жанчына.

Усё было б нармальна, каб не тое, што маладыя казалі гэтую музыку не рыхтаваць. Іншы момант — Вроцлаў. Падыходзяць маладыя мужчыны і кажуць (мала выразна ўжо), што абавязкова трэба зайграць „Естэс шалёна”. Якраз ведаю, што маладая пара забараніла іграць „такія песні”, нават славутую „Ліфтам у неба”, пад жаргоўнай пагрозай адмовы выплаты ганарару. Прыводжу аднак гэты прыклад з канкрэтнай мэтай. У гэтым месцы найлепш паставіць пытанне: каму рыхтуецца вяселле? А можа нават хутчэй каму адводзіцца найбольшую ўвагу? На жаль, нягледзячы на дзесяткі праспяваных „Сто лят” і „Многая лета”, не маладыя, а госці адчуваюць сябе найбольш свабодна. З другога боку, мо гэта і лепш, прынамсі няма магчымасці стаць маладых за надта вялікай увагай, накіраванай у гэты адзіны дзень у бок ахвяр традыцыі. Чаму называю іх ахвярамі? Таму, што цяпер традыцыю апраунулі ў пластмасавы мяшок.

Ілона КАРПЮК

Беларуская Смаленшчына

<http://smalensk.webstolica.ru>

Цяперашні заняпад беларушчыны ў Беларусі — факт, які не патрабуе нейкіх доказаў. Дастаткова згадаць толькі адсутнасць беларускамоўных ВНУ і сталае змяншэнне беларускага школьніцтва. На гэтым фоне асабліва цікавым і нечаканым сталася з'яўленне сайта, які на цяперашні момант складае, бадай, адзінае праяўленне беларускага адроджэння на ўсход ад межаў Рэспублікі Беларусь, але на беларускіх этнічных тэрыторыях. Гаворка ідзе пра Смаленшчыну.

Каб пабываць у „Беларускай Смаленшчыне“, трэба набраць на сваім камп'ютэры адрас <http://smalensk.webstolica.ru>. Адрозненне ад звычайнага адраса простае, але прывабнае выяўлена галоўнай старонкі — выява старадаўняй „Пагоні“, назва сайта і эпіграф — словы пісьменніка Уладзіміра Сядуры-Глыбіннага аб тым, што „Смаленшчына — адвечная зямля беларускага народу“. Крыху ніжэй ідуць выйсці да рубрык сайта і падрабязны тэкст аб праекце. „Сталася так, што на мапе Еўропы практычна нельга знайсці краінаў, у якіх дзяржаўныя межы поўнаасцю адпавядалі б межам этнічным. Беларусь, як вядома, не з'яўляецца выняткам з агульнага правіла, — з адчувальным сумам канстатуе аўтар сайта, які не жадае раскрыць сваё імя. — Маючы моцных суседзяў, як з захаду, так і з усходу, наша зямля вымушана была стаць краінай-донарам, якая больш аддавала сваёй тэрыторыі, ніж атрымлівала. У варунках геапалітыкі кволы голас пратэсту з боку мясцовай эліты мала чаго даваў, бо за сваю зямлю не стаялі народныя масы. Яны і не маглі, бо былі ў сваёй большасці „рускімі“, „палякамі“ ці проста „тутэйшымі“ — патрыётамі Масквы, Варшавы ці проста сваёй сям'і і роднай хаты, а не нейкай, нікому непатрэбнай, акрамя жменькі інтэлектуалаў, краіны. Часы мяняліся, а з імі мяняліся

і людзі, але слабых, як і раней, пераважна не пыталіся, а ставілі перад фактам. Беласточчына, Віленшчына, Дзвіншчына, Пскоўшчына, Браншчына, Севершчына і Смаленшчына — гэта тое, што ўжо ніколі не будзе беларускім па прыкмеце дзяржаўнай ці адміністрацыйнай. Аднак ці будзе там Беларусь культурная і нацыянальная залежыць толькі ад нас саміх“.

Невядомы аўтар агаворваецца, што сайт створаны не для таго, каб прапагандаваць нейкія сепаратысцкія ідэі, але мае выключна культурна-асветніцкі і інфармацыйны характар. Таму яго галоўнымі мэтамі з'яўляюцца пагулярызацыя гісторыі і культуры Беларускай (Заходняй) Смаленшчыны; прапаганда беларускай самасвядомасці сярод смаленскіх беларусаў, як прыезджых з Беларусі, так і мясцовых; асветленне ўсіх апошніх навін, якія тычацца беларускага элемента Смаленшчыны.

Паколькі даны сайт яшчэ зусім малады, бо пачаў працаваць толькі напачатку верасня гэтага года, то, зразумела, большасць рубрык у ім носіць пакуль гістарычна-і культурна-азнамяляльны характар. Так, на старонцы „Рознае“ даецца вялікі і цікавы артыкул аб гісторыі Смаленшчыны, яе сувязях з Беларуссю, моўных асаблівасцях жыхароў гэтага краю і апавяданне Яна Скрыгана „Рэквіем“ пра беларускага паэта з-пад Смаленска Змітрака Астапенку.

Больш дэталёва аб культуры і гісторыі гэтых мясцін можна даведацца на старонцы „Смаленшчына“, дзе даюцца не толькі карты, гістарычныя і культурныя яе асаблівасці, але і распавядаецца пра этнічны склад мясцовага насельніцтва.

Навін пакуль вельмі мала, але для нованароджанага партала гэта не з'яўляецца недахопам. Шкада толькі, што аўтар сайта не жадае падаць ніякіх звестак пра сябе.

Уладзімір ЛАПЦЭВІЧ

Кубкавыя дарожкі

Мінулы тыдзень прайшоў у водгулле бронзавага дасягнення жаночай баскетбольнай дружыны на чэмпіянаце Еўропы. За гэты час беларускія баскетбалісткі раздалі хіба больш інтэрв'ю, чым за ўсю папярэднюю кар'еру. Што ж, такую падвышаную ўвагу яны заслужылі. Днямі стартаваў мужчынскі Кубак краіны па баскетболе, у яго розыгрышы бяруць удзел 8 камандаў, якія ў міжсезонне зазналі значныя змены ў складзе. Фаварытам называецца чэмпіён Беларусі мінскі „Віталюр“. Ну а прадстаўнікі іншых гульнівых відаў вялі змаганне на еўракубках франтах.

Барысаўскі БАТЭ завяршыў свой сёлетні выступ у футбольных кубках. Пасля лігачэмпіёнскай паразы ад румынскага „Сцяуа“, была спроба прабіцца ў групавы турнір Кубка УЕФА. Але вынік лёсавання быў на рэдкасць бязлітасным — барысаўцам выпаў спабор з „Вільярэалам“, адным з лідэраў цяперашняга іспанскага футбола. Вынікі матчаў папросту адлюстравалі аб'ектыўную розніцу ў класе — 0:4 і 0:2. Тым не менш канстатуем, што БАТЭ гэтай восенню прайшоў найдаўжэйшы шлях з усіх нашых клубаў за суверэнную гісторыю.

Найбольш беларускіх каманд удзельнічала ў гандбольных еўракубках. Брэсцкі клуб імя Мяшкова, прабіўшыся ў Лігу чэмпіёнаў, стартаваў зусім правальна. Паразы ад сараеўскай „Босны“ ў гасцях (20:28) і славенскага „Гарэнья“ на сваёй пляцоўцы (30:36) хіба што паставілі крыж на далейшых турнірных перспектывах. Вынікам няўдалых матчаў стала адстаўка галоўнага трэнера Уладзіміра Саўко. Яго абавязкі цяпер выконвае Юрый Карпук, вядомы ў мінулым гандбаліст.

У турніры рангам ніжэй — Куб-

ку кубкаў — сталічны СКА пераадолеў бар'ер другога кваліфікацыйнага раунда. Прайграўшы на выездзе харвацкаму „Карлавацу“ (28:32), мінчане здолелі дома ўзяць паўначэнны рэванш (26:18). Цяпер падначаленых Спартака Мірановіча ў 1/16 фіналу чакае аўстрыйскі „Тульн“. У Кубку выкліку сталічны „Аркатрон“ спаткаецца з загадкавым „Морнарам“ з Чарнагорыі. Іншая мінская каманда — „Вікторыя-Рэгія“, на жалі, склала зброю пасля другога кваліфікацыйнага раунда Кубка ЕГФ. Далей пойдзе турэцкі „Бешыкташ“, які дэфіцыт „мінус шэсць“, які быў у пасіве пасля Мінска (26:32), адыграў у Стамбуле (31:24).

Сыходзяць з кубкавай дыстанцыі і дзве жаночыя гандбольныя каманды. „Гараднічанка“ па суме дзвюх сустрэч у другім кваліфікацыйным раундзе Кубка кубкаў саступіла нідэрландскаму „Фастгуду“, а бялыніцкая „Друц“ на такой жа стадыі Кубка ЕГФ — нарвежскаму „Левангеру“. Працягвае выступаць у Кубку ЕГФ мінская каманда БНТУ, якая сустрэнецца ў 1/16 з львоўскай „Галічанкай“.

У мужчынскім валебольным Кубку выкліку старт узялі тры беларускія клубы. Па суме двух матчаў магілёўскі „Металург“ упэўнена адолеў азербайджанскага прадстаўніка і цяпер сустрэнецца з фінскім. Гомельскі ГВК з вялікімі намагаваннямі прайшоў кіпрскую каманду і будзе гуляць з французскай. А вось брэсцкі „Заходні Буг“ у дадатковай партыі надзвычай прыкра саступіў балгарскаму дэлегату.

Калі якаясьці з пералічаных беларускіх каманд прабецьца далей, будзе нагода і сэнс больш падрабязна расказаць пра гэта.

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

У Вільні ўшанавалі Максіма Гарэцкага і Наталлю Арсенневу

Сімвалічна — сёлета ў Дзень настаўніка ў Вільні адбылося адкрыццё мемарыяльных табліц класіку беларускай літаратуры, настаўніку Віленскай беларускай гімназіі Максіму Гарэцкаму і паэтыцы, вучаніцы гімназіі Наталлі Арсенневай. Дзякуючы нястомным намаганням старшыні Таварыства беларускай культуры ў Літве Хведара Нюнькі ў Вільні адкрыта ўжо дзесяць табліц беларускім дзеячам, жыццё і лёс якіх звязаны з Вільняй.

Семнаццацігадовая гімназістка Н. Арсеннева сціпла ўручыла свае першыя два вершы на беларускай мове свайму настаўніку М. Гарэцкаму. І на першай вечарыне М. Гарэцкі падняўся на сцэну і агучыў: „Хачу пацешыць, асабліва тых, каго цікавіць роднае слова, сёння ў нас нарадзілася паэтка, можа большая за Цётку і Буйлянку!“ І прачытаў тыя два вершы. У зале было шмат народу. Прыходзілі не толькі вучні гімназіі. М. Гарэцкі быў і настаўнікам беларускай літаратуры, і дарадцам, і крытыкам.

На будынку былой беларускай гімназіі ўмацавалі табліцы. Насупраць захавалася будынак, у якім жыў М. Гарэцкі з жонкай Неанілай Чарняўскай — выкладчыцай беларускай мовы. На ўрачы-

стасць прыехалі паважаныя госці з Мінска: пляменнік М. Гарэцкага — акадэмік Радзім Гарэцкі з жонкай Галінай, ганаровы чалец ТВК Літвы, аўтар прац, скульптар Алесь Шатэрнік, старшыня ЗБС „Бацькаўшчына“ Алена Макоўская, сакратар ЗБС „Бацькаўшчына“ Ніна Шыдлоўская, журналістка „Нівы“ з Беластока, першая даследчыца творчасці Н. Арсенневай у Польшчы Ганна Кандрацюк. У гонар паэтыкі нават назвала яна сваю дачушку.

Першым выступіў акадэмік Р. Гарэцкі. У сваёй прамове каратка нагадаў ён прысутным біяграфічныя звесткі пра пісьменніка, распавёў пра трагічны лёс, а для бібліятэкі ТВК падараваў збор твораў М. Гарэцкага і зборнікі матэрыялаў Гарэцкіх чытанняў розных гадоў. Пра Н. Арсенневу гаварыла Леакадзія Мілаш. Чыталі вершы паэтыкі пра Вільню (за акіянам яна вельмі сумавала па Вільні), зачытвалі ўрыўкі з яе лістоў да Зоські Верас, Ларысы Геніюш. У Вільні агулам Н. Арсеннева пражыла пятнаццаць год.

Выступленне Радзіма Гарэцкага

Тут прайшлі маладосць, стала беларускай паэткай, выйшла замуж за беларуса Францішка Кушала.

Людвіка Вітушка на імпрэзе паказала унікальны фотаздымак пачатку ХХ стагоддзя, на якім увекавечаны вучні і настаўнікі ВБГ, а ў іх ліку М. Гарэцкі і Н. Арсеннева. Прысутныя яго ўбачылі ўпершыню. Здымак перадала жонка Аляксея Анішчыка для калекцыі беларускага музея ў Вільні.

Скульптар Алесь Шатэрнік адзначаў трагічны лёс табліц беларускім дзеячам у Мінску. Не зайздросны ён і ў Вільні — украдзена бронзавая табліца Пётру Сергіевічу, сарвалі Вацлаву Ластоўскаму. Гэтым разам, дзякуючы настойлівасці старшыні ТВК Хведара Нюнькі, усталявалі і другую Н. Арсенневай. Першая была ўстаноўлена да 100-годдзя з дня нараджэння паэтыкі. Веў імпрэзу Хведар Нюнька.

На ўрачыстасць прыйшло шмат народу: студэнты Еўрапейскага гуманітарнага ўніверсітэта, сябры Таварыства беларускай культуры ў Літве, журналіст радыё „Свабода“ Сяргей Дубавец, нашчадкі роду Луцкевічаў, Зоські Верас, мастакі, журналісты, паэты.

„Клёны апалі і лісце крые зямлю драгім дываном“. У такі прыгожы восеньскі дзень гучалі вершы паэтыкі, успаміналі М. Гарэцкага і Н. Арсенневу, ушаноўвалі іх у Вільні, а верш Н. Арсенневай „Малітва“ стаў гімнам Таварыства беларускай культуры. Яго спяваюць і праваслаўныя, і католікі.

Жыве Беларусь!

Тэкст і фота Леакадзіі Мілаш

Вёска ў павуцінні

У Баршчэва, што ў Міхалоўскай гміне, дарога ад шашы з Новай Волі ў Юшкаў Груд ціхая. На пашы перад вясковым прысаддзем заўважаю адзінокую карову. У самой вёсцы чуваць стук, бадай, малатка, але ні суб'екта, ні аб'екта гэтага гаспадарскага дзеяння з вуліцы не відаць. Ды і вуліца тут у кшталце павуцінны, з меншых дарожак.

У пачатку вёскі большы будынак з большым панадворкам паказвае магчымы даўні школьны комплекс. Перад будынкам гуляе дашкольнае дзіцятка. Каля расхадных вулачак стаяць два акуратныя крыжы: драўняны каталіцкі і з металічных трубак праваслаўны. Над крыжамі электрычнае павуцінне з буйным бусліным гняздом.

Калісь нехта метка заўважыў, што ў горадзе можна многа пабачыць, а ў вёсцы многа пачуць. Гэта ў некаторых аспектах астаецца праўдай, але толькі ў некаторых. Бо ў нашых вёсках уладу захоплівае захавальная цішыня, а калі здараецца гамана, дык яна, у адрозненне ад ранейшай, мае найчасцей дэструктыўны, а не творчы характар. І вось у вёсцы здараецца магчымаць палюбавацца вынікамі такой і іншай актыўнасці.

У цэнтральным месцы Баршчэва трымаецца яшчэ каркас будынка колішняга пункта прыёму малака. Усе праёмы ў ім шчыра вітаюць рэдкага госьця, няма ў іх створак. Але нельга сказаць, што тут адбываецца толькі працэс распаду, тут ёсць і творчы элемент. У адным з дзвярных праёмаў антрапагеннае павуцін-

не. Яно яшчэ не надта вытанчанае, не так рэгулярнае як сапраўднае, але ж гэта толькі прымерка, пачатковыя майстар-класы непаседлівых дзетак у канікулярны час.

Заглядаю ў калодзеж побач малочнага пункта. Але гэта ўжо не студня, толькі твор мастацтва, у якім бачна адыход ад функцыянальнасці і ад геаметрычных форм — рыхтык узор хрэстаматыйнага постмадэрнізму. Гэтакім чынам творы навейшых мастацкіх плыняў можна пабачыць не толькі ў горадзе, не толькі ў альбоме ці тэлеві-

У былым пункце прыёму малака

зары, але і ў вясковым побыце.

Удаецца мне ўбачыць на адным з панадворкаў мясцовых жыхароў і звязца з імі гутарку. Даведваюся, што ў Баршчэве толькі адзін гаспадар вядзе вялікатаварную дзей-

зальнікі, калі няма каму абчысціць пабочыны дарог з пустазелля і лазы? Тады пачуў адказ, што гэта загад Еўрасаюза, што ўказальнікі павінны стаяць каля кожнай мясцовасці. А што датычыць упарадкавання пабочын дарог, то дайце нам грошай, мы паложым асфальтнае палатно і ўпарадкуем пабочыны дарог, бо на гэта мы не маем грошай каб гравійныя дарогі прывесці ў належны парадак.

І тут я задумаўся. З'яўляюся пенсіянерам-селянінам, які ўвесь час плаціў падатак. Цяпер з маёй пенсіі аддзяць у месяц 100 зл. падатку, і яшчэ каб мне плаціць на пабудову дарогі і ўпарадкаванне пабочын, дык што

насць — трымае кароў. Але ўмяшчальніка ў яго няма, малако возіць у пункт прыёму гэтай сыравіны, што ў суседніх Ляўшах. Мае суразмоўцы хваляць гэтага гаспадара, бо ў яго з усім толк.

Пытаю і пра адзінокую кароўку, што дзяжурць перад вёскай. Яе будучыня нецікавая: яе ўласнік з-за вядомых напіткаў не меў часу заготовіць сваёй жывіне корму на зіму. Мабыць, жывёлу чакае скарачэнне штатаў.

І пра школьны будынак заходзіць гаворка. Дастаўляў ён у недалёкім мінулым шматлікіх турбот ціхім жыхарам Баршчэва, у знакамтай большасці пенсіянерам. Бо ў той будынак улады былі кватаравалі такіх, якіх ніхто не хацеў. Займаліся яны толькі свавольствамі, асабліва ж крадзяжамі, бо для ежы рукі ў іх былі правыя, а да ўсяго апошняга — левыя. І хапіла толькі адхіліцца некуды ад хаты, каб прапалі куры ці нейкае іншае дабро. Бадай чатыры гады таму тыя госці так развясціліся, так расхадзіліся, што ўчынілі каюк аднаму з іх. Другіх забралі пасядзець у іншае месца і ў вёсцы крыху паспакайнала. А дзіцятка, што цяпер гаспадарыць на школьным панадворку, мае бацькоў, якія дбаюць пра яго; бацька ездзіць на працу аж у Беласток.

У вёсцы стаіць яшчэ адзін крыж, не такі гладзенькі, як два раней згаданыя, толькі паараны сваімі маршчынамі, гэтак жа, як бывае паморшчаны стары чалавек. Вятры з дажджамі, гэтыя найбольш актыўныя прылады прыроды, не шкадавалі яго як чужой антрапагеннай прымесі і ён ад тых пабаяў стыхіі выбіўся ўжо з сіл; ледзь трымаецца. Акурат праходзіў адзін з вяскоўцаў, які паінфармаваў мяне, што пры найранейшай памяці ягонага дзедкі, які летась памёр ва ўзросце дзевяноста гадоў, той крыж-старажыл ужо быў.

За вёскай, у напрамку Плянтаў, тры калоніі, тры апусцелыя сядзібы. Заглянуў я на адзін з гэтых панадворкаў. І зноў пабачыў надта арыгінальную карціну: побач зарослага павязанай павуціннем травой калодзежа ляжала бляшанае вядро з прывязаным да каблука жмутом пластмасавых шнурочкаў — своеасаблівы візуальны рэквіём нашай Усходняй сцяны.

Тэкст і фота Аляксандра ВЯРЫЦКАГА

з маёй пенсіі застанеца? Некалькі дзён пазней пачуў я ў тэлебачанні закід апазыцыі, што наша дзяржава на перадапошнім месцы па выкарыстоўванні еўрасаюзных грошай на інфраструктуру і пабудову дарог, што выкарыстана толькі ў 16 %, што пагражае нам памяншэнне датацый з Еўрасаюза. Нездарма ў народзе ёсць такая прыказка: „Mądry Polak po szkodzie”. Выглядае сапраўды так, што нашы парламентарыі толькі дзяржэцца між сабою, узбуджаюць розныя аферы, а вось пра дзяржаву не дбаюць. Так перадвыбарчай кампаніяй закруцілі мне ў галаву, што не ведаю за каго прагаласаваць.

Мікалай ЛУК'ЯНЮК

Адгалоска

(папаўненне да допісу „Штогод на канікулы” М. Лук'янюка ў „Ніве” н-р 39)

Спадарства Ева і Казімеж Бароўцы з Кракава, як правіла, пасля абедні час заўсёды праводзілі на веласіпедных падарожжах. Вярталіся яны на вячэру і мы праводзілі супольны вечар на размовах з чаем, ці нават кроплі чаргоўца мацнейшага. І гутарылі мы на розныя тэмы. Такі меў быць і вечар 29 жніўня г.г., калі яны, паехаўшы ў Бялкі і Каўпакі, сталі... „канакрадамі”. Таго вечара пасля „конскай прыгоды” нашых сяброў з Кракава ў нас іншай тэмы ад „конскай” і не было. Мы дзіваваліся людскай дурноце і смяяліся.

Неўзабаве мы атрымалі пісьмо з Кракава са здымкам таго прыгожага каня з доўгай грывай, якім так захапляліся спадарства Бароўцы. А на адвароце здымка змясцілі яны вась такі надпіс: „Такі конь пасецца між Бялкамі і Каўпакамі. І хоць у гэтым годзе не ўдалося нам яго ўкрасці, але нічога страчанага... Сціскаем Вас сардэчна — Вашы (вядомыя ў Польшчы — „Канакрады”)”. — Вядома, з сарказмам і іроніяй!

Рута

Прыгожая памятка

Варшаўская праваслаўная мітраполія выдала вельмі карысны і прыгожа аформлены набор паштовак „Жамчужыны Сямятыцкай зямлі”. Складаюць яго 18 каларовых паштовак з выявамі ўсіх праваслаўных храмаў Сямятыцкага павета, пачынаючы з нядаўна адрамантаванай найстарэйшай Свята-Петрапаўлаўскай царквы, праз часовую Свята-Ільінскую царкоўку, аж да новаўзведзенай Уваскрэсенскай царквы ў саміх Сямятычах. У далейшай чарговасці прэзентуюцца вясковыя храмы: тыя найбольш вядомыя з Такароў, Грабаркі, Мілейчыч, Драгічына ці Мельніка, як і менш вядомыя — старая, XVIII ст. Свята-Міхайлаўская царква з Журобічаў, новая філіяльная царква з Мацьковіч ці могільнікавыя царквы з Мельніка і Жэрчыч. Аўтарам большасці здымкаў з'яўляецца вядомы з царкоўнага друку фатограф Яраслаў Харкевіч.

Набор паштовак з'явіўся ў сярэдзіне турыстычнага сезона. Пакуль што можна яго купіць у прыхадскіх царквах. Але добра было б, каб як найхутчэй трапілі яны да шырокага продажу ў газетных кіёсках, бензастанцыях, гасцініцах і агратурыстычных кватэрах. Такім чынам трапілі б яны да большай колькасці турыстаў у якасці мілай памятки з пабыўкі ў нашым старонні, а і выдаўцу быў бы лепшы заробак. Менавіта дзеля гэтага выпускаюцца такія выданні!

М. Ц.

Дарога

Жвіровая дарога з Бялкоў праз Агароднікі ў Іванкі ўвогуле не даглядаецца, там на абочынах расце пустазелле і лаза вышынёю ў метр, а месцамі нават у рост чалавека. На гэтай дарозе ёсць небяспечныя павароты, не відаць над'язджаючых машын і гэта вельмі небяспечна. Напрыканцы верасня на гэтай дарозе транспартныя службы ставілі дарожныя ўказальнікі з назвамі мясцовасцей. Калі яны былі каля майго панадворка, я падышоў да іх і спытаў, нашто гэтыя ўка-

Ніва
 тЫДНЕВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ
 PL ISSN 0546-1960
 NR INDEKSU 366714
 Выдавец: Праграмная рада тЫднёвіка „Ніва”.
 Старшыня: Яўген Вапа.
 Адрас рэдакцыі: 15-959 Białystok 2,
 ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 149.
 Тэл./факс: (+48 85) 743 50 22.
 Internet: <http://niva.iig.pl/>
 E-mail: redakcja@niva.iig.pl
 Zrealizowano przy udziale wsparcia finansowego
 Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Галоўны рэдактар: Яўген Вапа.
 Намеснік гал. рэдактара: Віталь Луба.
 Тэхнічны рэдактар: Адам Паўлоўскі.
 Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярубская.
 Публіцысты: Міхась Андрасюк, Мікола Ваўранюк, Аляксандр Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярубская, Ілона Карпюк, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Мацей Халадоўскі, Віктар Сазонаў, Уладзімір Хільмановіч.
 Канцэлярыя: Галіна Рамашка.

Камп'ютэрны набор і карэктурка: Яўгенія Палоцкая.
 Друкарня: „Orthdruk”, Białystok.
 Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzeżenie: Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.
 Prenumerata: 1. Termin wplat na prenumeratę na I kwartał 2008 r. upływa 5 grudnia 2007 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe na terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch”

na terenie całego kraju.
 2. Cena prenumeraty na I kwartał 2008 r. wynosi 26,00 zł.
 3. Cena kwartalnej prenumeraty z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 120,00; pocztą lotniczą Europa — 133,00; Ameryka Płn., Płd., Środk., Afryka, Azja, Australia — 147,00. Wpłaty przyjmuje „RUCH” S.A., Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Jana Kazimierza 31/33, 01-248 Warszawa, Pekao S.A., IV O/Warszawa, Nr 68 1240 1053 1111 0000 0443 0494.
 4. Prenumeratę można zamówić w redakcji.

Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 3,55 zł, a kwartalnie — 46,15 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą: kraje europejskie — 5,00 (kwart. — 65,00), kraje pozaeuropejskie — 5,20 (kwart. — 67,60). Pocztą priorytetową: kraje europejskie — 6,00 (kwart. 78,00), Ameryka Płn., Afryka — 6,70 (kwart. — 87,10), Ameryka Połudn. i Środk., Azja — 7,80 (kwart. — 101,40), Australia — 10,00 (kwart. — 130,00). Wpłaty: Rada Programowa Tygodnika „Niva”, BPPI PBK SA O/Białystok 77 1060 0076 0000 4011 5001 5504.
 Nakład: 1 600 egz.

**Праграма
XIV Фестывалю
„Бардаўская восень 2007“**

1. Пятніца 26-10-2007
Бельск-Падляшскі,
Бельскі дом культуры, 18:00

— Адкрыццё фестывалю,
конкурс, перапынак,
Сёстры Жменька, Ілона Карпюк
з гуртом, Лявон Вольскі

2. Субота 27-10-2007
Бельск-Падляшскі,
Бельскі дом культуры, 18:00

— Вынікі конкурсу, Алесь
Камоцкі, Андрэй Мельнікаў,
Віктар Шалкевіч, перапынак,
Кася Камоцкая, ВЗ-Аркестр

3. Нядзеля 28-10-2007
Гайнаўка, Музей і асяродак
беларускай культуры, 19:00

— Андрэй Мельнікаў, Алесь
Камоцкі,

Беласток, канцэрт у прамым
эфіры на Студыі Рэмбрант
Радые Беласток,
пачатак а гадз. 16:00

21.10 – 27.10

Баран (22.03. — 20.04.) Будзь ацярожны, не палі за сабой мастоў, бо яшчэ не раз прыйдзеца табе праз іх праходзіць. У хаце хутка апануеш сітуацыю, нават калі трэба будзе на кагосьці накрычаць.

Бык (21.04. — 21.05.) Непамысны ўплыў Венеры ў апазіцыі да Урана прынясе нецярпліваць, недахоп разумення, лішняя пабуджанасць, схільнасць да рызык. Шыкуецца спелае пачуццё, хоць без феерверкаў.

Блізняты (22.05. — 22.06.) Аслабленая чуйнасць. Старайся быць аб'ектыўным, бо можа засляпіць цябе нейкая ідэя, што страціш здаровы розум. Самотны Блізнюк пераканаецца, што залюбінецца толькі ў такі самы тып чалавека, што не дае яму шчасця.

Рак (23.06. — 23.07.) Прабудзятца ў табе творчыя сілы. Будзеш пільны, дакладны, празорлівы. Нішто не ўцяжэ тваёй увазе. Можаш змагацца з пачуццямі — ад гарачага кахання, да палкай нянавісці.

Леў (24.07. — 23.08.) Будзеш капрызлівы і празмерна ўражлівы. Гайданка настрояў. Больш адпачывай, больш часу аддай блізім. 26.10. прафесійныя справы абярнуцца ў іншы бок. Не будзеш задаволены, над шмат якімі справамі можаш не мець кантролю.

Дзева (24.08. — 23.09.) Можаш трапіць на вока камусьці, хто і табе спадабаецца. Можаш шмат што здабыць, ды не ідзі наўпрасткі. Будзь па-над трывіяльнымі канфліктамі, старайся дагаварыцца з людзьмі.

Шалі (24.09. — 23.10.) Магчымы стрэс, праблемы дагаварыцца з людзьмі, прыстасаваннем да атачэння. Магчымасці падзарабіць. У каханні не ўсё можна запланаваць, а тое, што сустрае цябе, прыйдзе ўсе магчымыя спадзяванні.

Скарпіён (24.10. — 22.11.) Да 22.10. твая харызма мае вялізную моц! 26.10. пералётныя непаразумеі ў пары. У нервах можаш сказаць партнёру штосьці прыкрае, ды пасля буры засвеціць зноў сонца. Грашыма раскідваешся направа і налева.

Стралец (23.11. — 22.12.) Распуснасць можа падваргнуць цябе плёткам і фінансавым стратам. Вялікі апетыт на жыццё і прагу панавання падмацуеш кашальком і новай электрызуючай любоўю.

Казярог (23.12. — 20.01.) Пачуццё стабільнасці, спакой. Інтуіцыя і добрыя выпадкі прынясуць поспехі. Зайграй у Мульцілётак-плюс. Варта выбрацца ў падарожжа. Сяброў можаш убачыць у новым святле.

Вадалей (21.01. — 19.02.) Агністы раман можа кончыцца драматычным расстаннем. Не вытрымаеш зайздасці, крайніх настрояў партнёра і ўрэшце скажаш «хопіць!». Штотраз большае значэнне маюць для цябе духоўныя справы. Звышапакунства бацькоў, асабліва маці.

Рыбы (20.02. — 21.03.) Планаваная замежная экскурсія вельмі ўдалая. Будзеш адкрыты на мужчынска-дамскія кантакты. Падтрымка хатніх, ды не ў рызыканцкіх ідэях. Добрыя выбары з мінулага прынясуць цяпер плён. Крытыканы будуць зайздросціць табе адвагі і арыгінальнасці.

Агата АРЛЯНСКАЯ

У беларускіх народных казках часта выступаў матыў удовінага сына, які дзяцінства каратаў у безбацькоўскім голадзе і холадзе, затое маладосць прыносіла яму тое, што ў пазнейшы час атрымала назоў *American dream*. Праўда, гэтага шчасця, каралеўства, ён дабіваўся ў выніку тадышняга спартыўнага змагання за гран-пры, якім была сама каралеўна. Пасля розныя навукоўцы, даследуючы псіхалогію паводзін жыццёвага свету, у тым ліку і малпападобенцаў, пацвердзілі, што спарванне адбываецца ў выніку выбару, які рабіла любая царэўна сярод ейных залётнікаў. І выбірала яна таго, хто перамог дзевяцігаловага агнямётнага дракона або на кані даскочыў да дзевятага яруса нейкай ейнай адмысловай вежы. Гэта абяцала яе патомству атрыманне лепшых шанцаў у далейшым жыццёвым змаганні, амаль гарантвала поспех.

У сённяшні час гэтая казка стала быллю, з невялікімі мадыфікацыямі: каралевы прыгажосці выбіраюць футбольных, баскетбольных

Цана маладосці

ці іншых чэмпіёнаў. І бадай кожны малады чалавек мае ў генах запісаны стымул змагання, стымул паказу сваёй магутнасці, сваёй патэнцыі. І наогул не грэбуе любой магчымасцю паказаць свой паўлінавы хвост.

На аўтобусным прыпынку, што каля вёскі Плянты ў Міхалоўскай гміне, ад нядаўна стаіць новая паветка для чакаючых транспарту пасажыраў. Так папраўдзе то яна ўжо не надта новая, бо няма ў ёй ужо шыбаў, якія былі туды ўстаўлены дзеля засцярогі ад ветру. Шыбы тыя ляжаць ужо за паветкай у выглядзе раструшчанага шкла, пераможаныя подзвігамі нашага маладога народу ў змаганні за сваё *dolce vita*. Нейкі мясцовы Дон Кіхот кінуўся на прыдарожны шклянны вятрак, каб праславіцца перад сваёй Дульсінеяй.

Два кіламетры далей, у напрамку Новай Волі, ад нядаўна змены. Бяроза, што стаіць амаль дзесяць метраў ад дарожнага палатна, атры-

мала магутнае раненне. Дваццаць-трыццаць метраў далей стаіць крыху лампадак, побач іх валяецца крыху іншых прадметаў, у іх ліку бутэлька з-пад піва.

Тут таксама быў спорт, была гонка, аўтамабільная. Яе прызёры апынуліся на розных прыступках гоначнага п'едэстала: хто на могілках, хто ў шпіталі, хто ў судзе.

У народных казках змаганне выбранага героя завяршаецца бліскучай перамогай. У справаздачах са спартыўных падзей нашага часу куды больш увагі прысвячаецца пераможцам; такая чалавечая натура — яна патрабуе казкі пра поспех, не толькі спартыўны. У гэтых гонках, аднак, пераможаных значна больш чым пераможцаў. І кожная гонка з'яўляецца свайго роду азартам, за які часам трэба расплаціцца не толькі траўмай, але і максімальнай цаной.

(ав)

Адгаданка

Шыфраграма

Літары адгаданых слоў, перанесеныя згодна з іх парадкавымі нумарамі ў клеткі роспісу, складуць расшэньне — афарызм Біла Клінтана.

- самец аленіхі = 26 _ 27 _ 28 _ 29 _ 20 _;
- раённы горад на Сожы ў Магілёўскай вобласці = 21 _ 22 _ 23 _ 15 _ 16 _ 31 _;
- прозвішча аўтара „Людзей на балоце” = 43 _ 38 _ 41 _ 30 _ 9 _;
- паліцыйная фармацыя ў дзяржавах СНД = 7 _ 6 _ 24 _ 18 _ 19 _ 25 _ 37 _;
- сын пана = 17 _ 10 _ 34 _ 35 _ 32 _;
- Міхаіл, расійскі пісьменнік

			1	2	3	4	5	6		7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18	19	20		21	22	23	24	25
	26	27	28	29	30	31	32	33		34	35	36	37	38
										39	40	41	42	43

- (1873-1954) = 12 _ 13 _ 14 _ 11 _ 2 _ 3 _ 4 _;
- прыток Роны ў Ліёне = 1 _ 8 _ 5 _ 39 _;
- пласцінкі, якія не даюць каню магчымасці глядзець па баках = 36 _ 42 _ 40 _ 33 _.

(ш)

Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя адказы, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на адгаданку з 37 нумара Паводка, кій, Асвея, мяса, Уот, лянота, зебра, камунія, Сухумі, парад, параход, леў, Марс, кладаўшчык.

Рашэнне: **Хто мову і веру мяняў, той сябе і суседа прадаў.**

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Міхалу Байко** з Беластока і **Мікалаю Сазановічу** з Навін-Вялікіх.

Кацярына Баравік - II

Жыва

ПРА МІНУЛАЕ

Хведар Лінінскі - III

Родам з Беласточчыны

Браты Куклінскія

— рэпрэсаваныя бежанцы з Заблудава

Кніга „Бежанства 1915 года”, якая выйшла з друку ў Беластоку ў 2000 годзе, з’яўляецца сёння вельмі каштоўным беларускім дакументам не толькі Беласточчыны, але і ўсёй Беларусі. Кніга сама па сабе унікальная, хаця з боку гісторыкаў і літаратуразнаўцаў яна сёння яшчэ не вельмі адзнана і грунтоўна прачытана, вывучана, заўважана. А кніга унікальная тым, што яе склалі ўспаміны жыхароў Беласточчыны, якія ў 1915 годзе пакінулі месца свайго жыхарства і падаліся ў бежанства ў глыб Расіі. Тады, як сцвярджае ва ўступе да кнігі Яўген Мірановіч, эвакуіравалася амаль паўтара мільёна заходнебеларускай грамадскасці ў глыб Расіі. Гэта вельмі многа. „Нават спецыялісты па дамаграфічных пытаннях Беларусі XX стагоддзя не заўважаюць гэтага факта, хаця ён рашуча паўплываў на гісторыю беларуска-польскага памежжа”, — піша Яўген Мірановіч.

Дзякуй журналістам Беласточчыны, якія паспелі запісаць успаміны тых людзей, што зведалі „смак” бежанства, альбо людзей, якія расказалі пра сваіх бацькоў і дзядоў, што пабывалі на чужыне. Некаторым беларусам з глыбіні Расіі пасля ўдалося вярнуцца дамоў, але тысячы людзей на Бацькаўшчыну так і не вярнуліся. Хто ж калі ў XXI стагоддзі, вандруючы па Расіі, зьбярэ пра іх звесткі, успаміны, фотаздымкі?.. Магчыма ўжо ніхто і ніколі. Тым не менш, хоць па крупінцы мы павінны шукаць сляды нашых людзей і ў далёкай расійскай глыбінцы, у той самай сярэдняй частцы Расіі, у Сібіры, Забайкаллі і г.д.

Пра адных беларусаў Аляксея і Міхася Куклінскіх, якія былі родам з Заблудава, хочацца расказаць. Звесткі пра іх захаваў і перадаў Расійскаму таварыству ахвяраў сталінскіх рэпрэсій „Мемарыял” іх унук Уладзімір Куклінскі, які жыве цяпер у Мінусінску Краснаярскага краю (Расія).

Аляксей і Міхась Куклінскія нарадзіліся ў Заблудава: Аляксей у 1903 годзе, Міхась — у 1910. Па дакументах, якія захоўваюцца ў архівах ФСБ Расіі, Аляксей па нацыянальнасці быў беларус-паляк, Міхась — беларус. У 1915 годзе сям’я Куклінскіх пакінула родную Беласточчыну і выехала ў пошуках „лепшай” долі ажно ў Марыінск (Расія). Выехала, вядома, не па свайму ўласнаму жаданню.

У 1918 годзе Аляксей Куклінскі прыехаў на станцыю Чарнарэчанская недалёка ад Краснаярска. Там

ён пачаў працаваць у пуцявой брыгадзе на чыгунцы, а з 1925 года — рамонтным рабочым на станцыі Шыра (Хакасія).

У канцы 1920-га гадоў Аляксей перасяліўся ў пасёлак Ужур (паміж Ачынскам і станцыяй Шыра), дзе працаваў на чыгунцы канторшчыкам таварнага двара. 5 траўня 1931 года да яго з’явіўся ўпаўнаважаны ОГПУ (усе абрэвіятуры падаю па-расійску — С. Ч.) Барцянёў, зрабіў вобыск, забраў усе пісьмы з Бацькаўшчыны і дакументы. А праз некалькі

дзён Аляксея Куклінскага адправілі ў Краснаярск і пасадзілі за краты. Да сённяшніх дзён архіўная следчая справа нашага земляка пад № 26832 ДТО ОГПУ Томскай чыгункі знаходзіцца ва УФСК па Краснаярскім краю (№ 022968). Дарэчы, у ёй запісана ўжо, што Аляксей Міхайлавіч Куклінскі — беларус з Беласточчыны, а не беларус-паляк. У гэтай справе маюцца вельмі цікавыя дакументы. Найперш, цікавасць уяўляюць пісьмы Куклінскага. Гэта скарга ў ОГПУ. Адно пісьмо наш земляк пачынае так: „Ва ўсіх газетах пішуць пра шкодніцтва і шукаюць гэтых шкоднікаў сярод „стрелочников”.

Беларуса шмат разоў дапытвалі, а таксама вялі допыт сярод тых, хто яго ведаў. Пыталі сястру Марыню, суседзяў, знаёмых. Усе яны казалі, што Міхась шмат чытаў кнігі і газет і быў даволі адукаваным чалавекам, але быў маўклівы. Праўда, ніхто дрэннага слова пра Аляксея Куклінскага так і не прамовіў. Толькі начальнік станцыі Ужур Чырыкін, нарадчык Заруба і старшыня мясцама Памазан заявілі: „Заўсёды ён маўчаў, але па погляду было бачна, што ён быў не савецкі чалавек”.

20 сакавіка 1931 года транспартны суд Томскай чыгункі ў Краснаярску асудзіў нашага земляка на 5 гадоў. 18 траўня 1931 года транспартная калегія Вярхоўнага суда СССР разгледзела касацыйную скаргу і пакінула прысуд у сіле. Аляксей Куклінскі ў гэты час сядзеў у Томскай турме. Яго вызвалілі толькі ў 1940 годзе. Далі пашпарт і ён паехаў на станцыю Чарнарэчанская, дзе ўладкаваўся працаваць на чыгунку.

18 жніўня 1941 года нашага земляка мабілізавалі і 1 верасня накіравалі на фронт у Карэлію на захад ад Мядзведжагорска. Служыў рада-

гранічны дазор. Яго адвялі ў Мядзведжагорск, а пасля пасадзілі ў КПЗ 37-й стралковай дывізіі ў сяле Піндушы. Архіўная справа 37-й стралковай дывізіі сёння знаходзіцца на захоўванні ва УФСК па Краснаярскім краю, № 022849. З тых дакументаў, якія ёсць у гэтай справе, бачна, што пры вобыску ў Куклінскага знайшлі даведку аб вызваленні яго са ссылкі і нямецкую лістоўку, якую ён знайшоў яшчэ ў пачатку верасня 1941 года. Гэтага і хапіла, каб супраць беларуса ўзбудзілі крымінальную справу, бо „захоўванне нямецкай лістоўкі з’яўлялася контррэвалюцыйнай агітацыяй”. На допыце Аляксей Куклінскі сказаў, што хацеў уцячы да сям’і ў Сібір, а пасля вайны вярнуцца на родную Беласточчыну.

Трыбунал прызнаў Аляксея Куклінскага вінаватым па артыкуле 193-14 „д” і 193-22, а таксама па артыкуле 58-10 і прысудзіў яго па артыкуле 58-10 ч. 2 з санкцыяй артыкула 58-2 да вышэйшай меры пакарання. 16 лістапада 1941 года нашага земляка расстралялі ў сяле Піндушы (Карэлія). І толькі 11 жніўня 1995 года ён пасмяротна быў рэабілітаваны.

Малодшы брат Аляксея Куклінскага — Міхась, пра якога я згадаў у пачатку гэтага матэрыялу, працаваў дзяжурным на станцыі Камала Краснаярскай чыгункі. 16 снежня 1937 года яго паклікалі ў аддзяленне дарогі на станцыю Клюквенная і там доўга дапытвалі энкаведэшнікі, а пасля арыштавалі і прывезлі ў Канск. Сябры па працы дапамаглі жонцы сустрэцца з Міхасём. Падчас сустрэчы ён зняў са сваіх плячэй паліто і сказаў: „Вазьмі, калі ласка, яно мне ўжо больш не спатрэбіцца”.

Міхася Куклінскага асудзілі „двойкай” 2 лютага 1938 года і 20 лютага расстралялі ў Канску Краснаярскага краю.

14 жніўня 1989 года пракуратурай Краснаярскага краю Расіі наш земляк быў пасмяротна рэабілітаваны.

Вось такі трагічны лёс братоў-беларусаў Аляксея і Міхася Куклінскіх з Беласточчыны. І такіх лёсаў — тысячы. Таму меў рацыю беларускі паэт Тодар Лебада, які напісаў:

*Ой, пралягла
Чыгунка за Байкалам
Паміж узгор’яў
Роўна, бы абрус!
Цяпер на ёй
Амаль пад кожнай шпалай
Ляжыць замучаны
Ў выгнанні беларус.*

Сяргей ЧЫГРЫН

Міхась (сядзіць) і Аляксей Куклінскія

Дарога з Краснаярска ў Канск

Але я лічу, што самае галоўнае шкодніцтва — гэта палітыка ЦК ВКП(б): (...) а што без абутку мы тут жывём — гэта не шкодніцтва? А што да канца пяцігодкі не толькі коней, а сабак усіх паядзім — гэта не шкодніцтва” і г. д. Другое пісьмо ў ЦК, яно рэзкае і абвінаваўчае: „Вы не ўрад, а капіталістычныя палачы над працоўным людзям”. Вось які быў смелы спадар Куклінскі. Але яму гэтую смеласць не да-

вым салдатам у 5 роце 2 батальёна 52 стралковага палка 37 стралковай дывізіі. Некалькі разоў нават удзельнічаў у баях.

Аднойчы Аляксей Куклінскі адпрасіўся ў медыцынскую часць. Але туды ён не пайшоў, а пайшоў проста на Мядзведжагорск. Па дарозе ён закапаў вінтоўку ў снег. А на наступны дзень ад холаду ён расклаў вогнішча, дзе яго хутка схпіў па-

Хаця Кацярыне Баравік з Арэшкава зараз больш за восемдзесят гадоў, вядзе яна вельмі актыўнае жыццё — кіруе мясцовым царкоўным хорам, займаецца домам і тым, што асталося ад гаспадаркі. Жанчына ахвотна сустракаецца з аднавяскоўцамі, цікавіцца жыццём у Арэшкаве і ў сваім невялікім прыходзе. Цяжкія выпрабаванні ў маладосці далі ёй сілу змагацца са шматлікімі складанасцямі яе пазнейшага жыцця. Аднак яна не паскардзілася мне на гора, няўдачы або хваробы, толькі расказала як адшукала людзей, на якіх працавала ў час нямецкай акупацыі. Зараз Кацярына Баравік перапісваецца з немцамі з Растока, якімі апекавалася, калі тыя былі яшчэ маленькімі дзяцьмі. Запросіла іх у Арэшкава і спадзяецца, што пакажа ім сваю прыгожую вёску і вядомую ва ўсім свеце Белавежскую пушчу.

Знайшла людзей, якіх збаўляла ад смерці

Кацярыну Баравік спатыкаю за работай, калі рыхтуе харчаванне. Гэта вельмі энергічная асоба і калі пасля скажа, што нарадзілася ў 1926 годзе, цяжка будзе ў гэта паверыць. Спадарыня Кацярына гадуе яшчэ кароўку, займаецца агародам, сочыць за парадкам на сваім панадворку. Менавіта працуючы ў агародчыку спаткала яна немцаў, якія праз Арэшкава ехалі ў Белавежскую пушчу. Завязалася гутарка і тады Кацярыне Баравік прыйшла ў галаву ідэя папрасіць замежных турыстаў адшукань тых немцаў, у якіх працавала яна, будучы вывезенай у час вайны на прымусовыя работы.

— Калі нямецкія турысты селі на лавачку каля майго панадворка і сталі есці яблычкі, я падумала: ці хаця жывыя тыя немцы, у якіх я працавала? Папрасіла я іх пашукаць сям'ю, у якой я была на работах, — удакладняе спадарыня Кацярына. — Калі праз год прыйшоў з Нямецчыны адказ, што не знайшлі маіх немцаў, я спынілася ў пошуках. Пасля аднак я рашылася шукаць іх надалей і папрасіла свайго швагра, каб пашукаў у Літве, бо я, будучы на работах, жыла непдалёк ад гэтай краіны. Пасля года чакання прыйшоў адказ, што тыя немцы, якімі я даўно таму апекавалася, жывуць у Растоку.

Кацярына Баравік напісала ліст у Нямецчыну да сваіх даўніх знаёмых, а калі атрымала ад іх адказ, рашылася весці з імі перапіску.

— Аказалася, што ўсе дзеці з гэтай нямецкай сям'і пажаніліся. Цяпер у іх ёсць свае дзеці і ўнукі. Мая нямецкая гаспадыня жыла 95 гадоў і толькі нядаўна памерла. Яе дзеці пісалі, што мяне добра ўспамінала, — кажа Кацярына Баравік і на доказ сваіх слоў прыносіць лісты з Германіі, якія чытала з дапамогай перакладчыкаў. Не памятае ўжо добра імён немцаў, якімі апекавалася ў час вайны і стараецца адсвежыць сваю памяць.

— Нямецкія знаёмыя пад святы прысылаюць мне паштоўкі і невялікія падарункі, якія супольна купляюць. Так дзякуюць за маю дабрыню, — гаворыць спадарыня Баравік, якая аддана апекавалася нямецкімі дзяцьмі ў вайну і ахоўвала іх ад смерці ў час уцёкаў перад наступаючай савецкай арміяй. — Найчасцей піша Гергард — найстарэйшы сын у сям'і Шмелінгаў. У час маёй пабыўкі было яму каля

Чакае прыезду немцаў

Кацярына Баравік

дзесяці гадоў. Наймалодшае дзіця Шмелінгаў толькі нарадзілася перад маім прыбыццём і ведае аба мне з расказаў.

Спадарыня Кацярына паказвае мне фатаграфіі немцаў, якіх палюбіла, калі тыя былі яшчэ дзяцьмі. Знаходзяцца на іх старэйшыя людзі з сямейнікамі і знаёмымі. У маёй субяседніцы знаходзяцца таксама дасланыя з Германіі здымкі дзяцей сямейства Шмелінгаў з часу вайны. Пра цяжкія выпрабаванні перыяду другой сусветнай вайны Кацярына Баравік пачынае расказваць уважліва і з развагай. Стараецца не абмінуць важных, паводле яе, дэталяў.

Не ўцякла ад выпрабаванняў

Ужо ў 1942 годзе Кацярына Юшчук (цяпер Баравік) з Горнага (зараз вуліца ў Гайнаўцы) трапіла пад вывозку на работы ў Германію. Перавезлі яе разам з іншымі дзяўчатамі ў Бельск-Падляшскі, дзе чатыры дні чакалі цягніка, які меў вывезці іх на работу.

— Перад выездам з Бельска прыехалі да мяне бацькі. Я тады якраз пайшла за вадой. Заўважыўшы, што ніхто за мной не наглядае, я адышла далей, а бельскія дзяўчаты падказалі мне скінуць хустку, каб я не адрознівалася ад іншых бяльшчанака. Я гэта зрабіла і спакойна адышла ў горад. Мая сяброўка з Асоўкі падказала бацькам, каб не шукалі мяне, бо я ўцякла, але каб забралі мой багаж і ад'ехалі. Яшчэ дома мы дамовіліся, што ў выпадку маіх уцёкаў я буду хавацца ў цёткі ў Шчытах. Там я спаткалася з бацькамі і на вечар вярнулася дамоў. Хіба тады немцы не далічыліся, што я ўцякла, бо ніхто не прыходзіў за мной дамоў, — успамінае Кацярына Баравік, якая яшчэ два тыдні скрываўлася дома перад немцамі і пасля вярнулася да вясковых работ і нармальнага жыцця. Большы набор моладзі на прымусовыя работы ў Германію быў праведзены ў Горным у 1943 годзе.

— Тады ўзялі ў нашым сяле 9 дзяўчат і 5 хлопцаў. Цягніком завезлі нас з Бельска ў Элк і сталі размяркоўваць па гаспадарках, у якіх мы мелі працаваць. Мяне з часткай сябровак завезлі ў Гумбі-

нен (цяпер Гусеў Калінінградскай вобласці). Здаравенны немец паказаў пальцам на мяне і ўзяў да сябе на працу. Калі я ішла да фурманкі, польскі работнік, які там працаваў, паспеў яшчэ папярэдзіць, што трапіўся мне дрэнны немец. Пазней я даведлася, што перада мной у гэтага немца працавалі расійскі хлопец і польская дзяўчына з Варшавы, якіх ён пабіў, — пра першыя ўражанні ад пабыўкі на чужыне Кацярына Баравік і цяпер расказвае з вялікай дозай эмоцый, быццам трэба было перажываць пабыўку ў Германіі яшчэ раз.

Ад пачатку маладая дзяўчына з Горнага вымушана была займацца хатнімі і гаспадарскімі, жаночымі і мужчынскімі работамі. Даглядала яна 2 коней і 4 кароў, карміла свіней і працавала ў полі. Калі ў дом, дзе стала яна жыць, пасля месяца пабыўкі прыехаў нямецкі чыноўнік і правяраў ці не спаткала яе нейкае няшчасце, крыху супакоілася.

— Спачатку жылося мне вельмі цяжка. Я ўставала ў 4 гадзіны раніцы і адразу бралася за работу. Далі кароў, варыла бульбу для 12 свіней. Працавала я пры ўсіх палявых работах і яшчэ памагала ў хаце гаспадыні. Прыбірала і мыла палёнкі наймалодшага дзіцяці. Добра, што я ўмела ўсё гэта рабіць ужо з дзяцінства і таму спраўлялася са сваімі заняткамі, — кажа спадарыня Кацярына. — Спачатку мой гаспадар Ганс Шмелінг нерваваўся, крычаў на мяне і я вельмі яго баялася. Калі гаспадар быў злосны, гаспадыня брала мяне працаваць да сябе.

Кацярына Баравік працавала ў нямецкай сям'і 8 месяцаў. Калі да мясцовасці, дзе яна жыла, стала набліжацца савецкая армія, яе гаспадары сталі рыхтавацца да ўцёкаў.

— Перад надыходам фронту гаспадар забралі капаць акопы і ён там загінуў. Гаспадыня з дзяцьмі не паспела ўцячы разам з іншымі немцамі, калі было свабодней на дарогах. Узяла і мяне на эвакуацыю ў глыб Германіі, але мы мусілі ўжо прабірацца сярод вазоў, у якіх палі везлі ў Германію нямецкі дабытак. Я спачатку гнала каля воза карову. Гаспадыня з дзяцьмі везла дабытак, які мы абцягнулі

зверху палаткай. У Ольштыне нам казалі пакінуць карову і мы паяхалі пад Дзялдова. Калі наляталі савецкія самалёты і стралялі па ўцекачах, мы хаваліся, каб нас не забілі. Калі мы дабраліся да Аструды, даганяў нас фронт і моцна бамбілі горад, — успамінае Кацярына Баравік, якая ваенныя дзеянні перачакала, схваўшыся разам з немцамі ў вялікім доме.

— Начавалі мы ў падвале і калі прабудзіліся, у горадзе былі ўжо савецкія салдаты. На вуліцы рускія дзяўчаты пад гармонік танцавалі каробушку. Нашы коні, якіх я прывязала на вуліцы, бо панадворак быў заняты, стаялі вельмі спалоханымі, а каля воза ляжаў забіты ўласавец, — гаворыць спадарыня Баравік. — Рускія салдаты, якіх я ўгасціла самагонкай, прапанавалі мне ўзяць вопратку ў нейкім магазіне, бо была позняя восень, і вяртацца дамоў. Аднак я не рашылася пакінуць маёй нямецкай гаспадыні з пяццю дзяцьмі і стала вяртацца з імі ў іх маёнтак. Я ішла каля воза, а польскія ўцекачы сталі гаварыць мне, што за служэнне немцам, ужо пасля вызвалення, савецкія салдаты могуць палічыць мяне здрадніцай і забіць. Тады я і рашылася расстача з маімі немцамі, але гаспадыня запатрабавала мне аддаць яе футра, у якім я ішла. Не спрачалася я і, апрануўшы сваё зрэбнае паўпаліто, развіталася з нямецкай сям'ёй.

З гэтай пары Кацярына Баравік стала думаць як дабрацца ў роднае Горнае. Падарожнічала яна з дзяўчатамі з Малкіні і Беластока.

— Вяртанне дамоў было таксама вельмі складаным. Савецкія салдаты чапляліся да мяне, што я, мабыць, немка. Трэба было ўцякаць. Я ў летніх туфельках мусіла бродзіць па снезе і памарозіла ногі. Здарылася, што сталі да нас прыставаць савецкія афіцэры, але ўдалося нам адчапіцца ад іх. Многа трэба было ісці пяшком і толькі канчатковую дарогу прыйшлося пераадолець на цягніку.

Здавалася б, што пасля такіх цяжкіх выпрабаванняў Кацярыне Баравік не схочацца шукаць сувязей з немцамі, у якіх цяжка працавала, перажыла многа дрэннага, а, вяртаючыся дамоў, мусіла яшчэ праціць адвагу і спрыт, каб астацца ў жывых. Аднак час лечыць раны, а ва ўспамінах з тых часоў, калі людзі былі маладымі, шукаюць яны найчасцей станоўчых з'яў. Так і зрабіла Кацярына Баравік, якая стараецца забыць дрэнныя паводзіны нямецкага гаспадары, а памятаць гаспадыню, якая выратавала яе ад злосці мужа ў цяжкіх абставінах, і дзяцей, якія не былі вінаватымі ваеннай трагедыі і хочуць перапісвацца са старэйшай вясковай жанчынай, а пры гэтым запрашаюць яе таксама ў Германію. Калі звычайная вясковая жанчына змагла прабаць правіны і пераламаць адмоўныя ваенныя стэрэатыпы, якіх яшчэ трымаюцца нават некаторыя адукаваныя людзі, гэта абнадзейвае і адначасна дае моладзі прыклад як трэба людзям розных нацыянальнасцей размаўляць паміж сабой, каб не паўтараліся ваенныя трагедыі. Кацярына Баравік усё ж чакае прыезду немцаў у Арэшкава.

Аляксей МАРОЗ

Мінулае дзядулі Ліпінскага

Хведару Ліпінскаму 82 гады. Пенсіянер-чыгуначнік жыве над вадаёмам у Рэпчычах, што ў Кляшчэлёўскай гміне. У 1981 годзе адаслалі яго на ранейшую пенсію. Нягледзячы на пажылы ўзрост, здароўе ў яго моцнае. Наглядае за гаспадаркай, па грыбы ў лес ходзіць. У жыцці ўсяляк яму прыходзілася, раз горш, іншым разам лепш. Самым аднак сумным было тое, што сын Пятрусь заўчасна памёр, затым жонка развіталася з Божым светам. Зараз пражывае пры ўнуку ды ўспамінае мінулае.

— На чыгунку прыймаўся я пры саветах у 1940 годзе. Паколькі бацькоўская гаспадарка была невялікая, рашыў паступіць на работу. Шаснаццаці год мне тады пачаўся. Начальнікам станцыі быў рускі, а тэхнічны персанал састаўлялі мясцовыя. На паверсе станцыі размяшчаліся канторы. З усходняга боку цягнікі падаваліся ў напрамку Брэста і Беластока, а з заходняга — у Гайнаўку і Варшаву. Хоць частка вакзала год раней была разбурана немцамі, аднак рух цягнікоў праходзіў акуратна. Рускія сабраліся рамантаваць будынак, патрабавалі рабочых. Калі я ставіўся ў кантору начальніка, дык гэты спытаў: „А што будеш дэлаць?”. А я кажу яму: „Кирпич буду чистить”. Прызначылі мяне ў рамонтную брыгаду ў дапамогу мулярам. Рыхтаваў я вапены раствор і загартоўку з гліны, чысціў цэглу. У рамонтнай брыгадзе працаваў я больш чым паўгода. Затым паслалі мяне ў майстэрню, якая знаходзілася за станцыяй, пры сядлецкім пуці. У майстэрні працавала каля сарака спецыялістаў. Займаліся яны аказваннем мулярска-сталярскіх паслуг для чыгункі. Была там кузня. У зімовы перыяд пастаўлялі ў сталярню бярвёны, трачку рэзалі, а сталяры рабілі вокны. Кіраўніком майстэрні быў мясцовы чарамшанін, але прозвішча яго не запамяталася. З прыходам немцаў майстэрня перайшла ў іхнія рукі. Разам з мулярамі мяне накіравалі ў Беласток на трохмесячнае аучэнне. Згуртавалі некалькі дзесятка чалавек з розных бакоў Беласточчыны. Заняткі ў велізарнай зале праводзіла трое немцаў. У цэнтры залы стаяў даўжэзны стол, за якім сядзелі курсанты. Кожнаму прызначана было па пяць дзесятка штук цэгля, з якіх трэба было „змуроваць сцяну”. Прафесійныя назвы датычныя мулярскай справы

мы вымушаны былі вывучыць па нямецку. Выкладчыкі карысталіся адмысловай палкай, якую ў час за-

Хведар Ліпінскі

няткаў выкарыстоўвалі ў якасці ўказкі. Падыходзіў такі выкладчык да курсанта і пытаў, як па-нямецку называецца паасобная частка мулярскай сувязі. Хто не ведаў, дык атрымоўваў удар палкай па руцэ, што гэтая зразу пухла. Пасля курсаў выдалі нам пасведчанне майстра. Калі немец уручаў паперку, дык кожнаму пацискаў руку і вымаўляў „данкэ”. Пасля загадалі выйсці перад будынак, на пляцоўку. Там чакалі ўжо паліцэйскія. Акружылі нас з усіх бакоў ды павезлі на станцыю. Там пагрузілі ў „шнельцуг” — скоры цягнік і накіравалі ў Берлін. У першым і апошнім вагоне ехалі вартаўнікі. Пра ўцёкі і думаць не прыходзілася, бо быў загад страляць без папярэджання. Шнельцугам нямецкія салдаты вярталіся з фронту ў водпуск. Пыталі яны вартаўнікоў каго і куды вязуць. Калі пачулі, што палякаў накіравалі ў Нямеччыну на работу, дык бакі рвалі ад смеху. „Польныш швайне... Яны да працы неспасобныя, адно як свінні жэрці патрапяць”, — хіхікалі. Выгрузіліся мы на станцыі Лертэр Бангоф.

На запасным пуці чакаў адмысловы поезд, у якім раскватаравалі нас. Побач жылых вагонаў былі вагоны,

мы цвікі і вешалі галлё.

У 1945 годзе вызвалілі нас амерыканцы. Забралі нас на зборны пункт, затым раскватаравалі ў вайсковых казармах. Для гэтай мэты прызначылі дзесяць шматпавярховых дамоў на жылыя кватэры і два на вайсковыя склады. У агульным рахунку ў казармах знаходзілася каля дзесяці тысяч чалавек еўрапейскіх нацый. У падвале ляжалі велізарныя скрыні з пяском. Ніхто іх не правяраў перад раскватараваннем. Адночы начную цішыню парушылі ўзрывы. Дзве казармы з людзьмі былі зраўнаваны з зямлёю. Ацалелыя людзі кінуліся ўросып. Загінула тады больш тысячы чалавек. Уцалелыя будынкы былі амерыканцамі скрупулёзна правяраны. Аказалася, што ў пяску былі міны. Такім чынам пры дапамозе дыстанцыйнага кіравання немцам удалося ўзарваць дзве казармы. Пасля гэтага здарэння амерыканскае камандаванне загадала ўладальнікам дамоў у назначаным імі квартале горада на працягу трыццаці мінут пакінуць кватэры разам з маёмасцю. Такі загад перадаваўся праз мегафоны з аўтамабіляў, якія пятлялі па вуліцах горада. На гэтае месца раскватаравалі перасяленцаў з казармаў. Неўзабаве мы разам з іншымі былі перададзены ў савецкую зону, дзе зразу жа ўключылі нас у рады Савецкай Арміі. Не абмудзіравалі нас, адно выдалі вінтоўкі і накіравалі на японскі фронт. Падаліся мы ў напрамку Вроцлава. У час падарожжа кожнага з нас па некалькі разоў дапытвалі. Афіцэры контрразведкі скрупулёзна распытвалі пра сямейнае жыццё ды радаслоўную, як і пра тое хто пасылаў у Нямеччыну. Гаварылі, што шукаюць уласаўцаў, якія былі на паслугах немцаў. „Ачышчаным” НКВД выдавала спраўку, па якой можна было вяртацца дамоў. Я вярнуўся пры канцы 1945 года. Зразу я аформіўся на ранейшую работу, у майстэрню дарожнага чыгуначнага аддзялення. Начальнікам тады быў Бялоў, а канторы знаходзіліся ў Седльцах. Па прафесіі я быў мулярам, але прыходзілася і іншае рабіць. Сорак гадоў перапрацаваў я на чыгунцы, а калі ў 1981 годзе ўстанавілі закон аб ранейшых пенсіях, дык мяне адаслалі на лёгкі хлеб. Такім чынам зараз лічуся чыгуначным пенсіянерам.

Запісаў Уладзімір СІДАРУК

З гісторыі Альховай Кладкі

Вёсачка Альховая Кладка (Гайнаўскі павет) узнікла ў XVIII стагоддзі. На ўсю яе гісторыю моцны адбітак паклала кашлатая Белавежская пушча. І хоць паселішча невялічкае, мосцік на безыменным ручаі дзеліць яе на дзве часткі: у мясцовай гаворцы Онтосе і Іванюкі. Распаложанае яно ў даліне. Некалі было тут непраходнае балота. Адсюль бяруць свой пачатак рачулі Гнільчык і Крыўчык. Калі балота, дык і маглі тут быць кладкі.

У мінулым альхаўчане аніяк не маглі пражыць са сваіх пясчаных ды балоцістых палосак. Яны падпіраліся працай у пушчы: мужчыны пры вырубцы і вывазцы, жанчыны пры пададцы лесу і зборы насення дрэў. Не-

каторыя ўпотаіку капалі ямы на ўзмежку поля і пушчы, засцілалі іх для непазнакі лёгкімі пакрыўкамі, так лавілі дзікоў і казуляў. Расстаўлялі розныя пасткі на куніц. Іншыя ж цішком займаліся бортніцтвам і разводзілі пчол.

Увесь хатні дабытак пасвілі ў пушчы. Коней вадзілі ў начлег, кароў жа, прывязаўшы ім на шыі званкі і розныя бразгаўкі, гналі на ранкі. Нават і свіней пасвілі ў дубовым лесе.

Мужчыны займаліся сталяркай, трачаваннем (распілоўваннем бярвенняў на дылі і дошкі), рабілі бочкі, санкі, плялі „кельні” (палукашкі ў воз) і прадавалі на кірмашы ў Бельску або ў Свіслачы. Быў тут таксама і ганчар, які вырабляў вер-

цехі, гладышкі, дваянчыкі і міскі.

Агонь распальвалі ад крэсіва. Крэсіва рабілі з касы, скалкі-крамухі знаходзілі ў полі. Сушылі грыбы-губы з граба, вымочвалі, выбівалі малатком, зноў сушылі і з гэтага мелі т.зв. чыэр (губу для выкрэсвання агню). Затым на тлеючую губу сыпалі сухое асінавае парахно і раздувалі.

Людзі жылі тут у нястачы, лапцюжна, хадзілі ў плеченых з бяросты пасталах. Увосень збіралі жалуды, сушылі, малолі ў жорнах і гэтую муку дадавалі пры выпечцы хлеба. Горкі гэта быў хлеб і несалодкі, як несалодкае іх жыццё.

Пушчанская глухамань абмотвала людзей слізкім павуціннем забабонаў. На тутэйшых жыхароў вялікае ўздзеянне мелі розныя варажбіткі і знахары. У пушчы ў зямлянцы сядзеў знахар, які з галоўцаў жанчын

„як рукой здымаў каўтуны”. Старэйшыя жанчыны ў сяле ведалі моц замоваў ад болю галавы ці жывата, на ўстрыманне крыві цякучай з раны, патрапілі „адсеяць” перапалохі. Ды не толькі жанчыны. У суседняй вёсцы Барысаўцы быў музыка-скрыпач, і той лячыў ад болю жывата пацягнуўшы хвораму смыкам пад носам!..

Непадалёк ад Альховай Кладкі, на полі вёскі Гарадзіска, некалі рос агаромністы бераст. Там, быццам бы, ведзьмары і ведзьмы з усёе ваколліцы адпраўлялі свае зборы. Людзі верылі, што ведзьмы рабілі ўсялякія злачынствы. Вось хаця б, перад Янам перасыпалі вуліцу мурашніком, каб адабраць каровам малако.

Усё ж такі ў гэтай топелі нястачаў і цемры людзей не пакідала надзея на ратунак.

(МОХ)

Успамін пра Касцюшку

*Ім ніяк не ўдаецца мяне забіць.
Тады яны стрэлілі ў Цябе —
Кроў пацякла з маіх ран.
Толькі ім не ўбачыць яе.
О, як вецер у соснах Тваіх шуміць!
Зянон*

Многімі сваімі сынамі можа ганарыцца наша Радзіма. Але, бадай, найбольш знаны з іх ва ўсім свеце Андрэй Тадэвуш Банавентура Касцюшка. 15 кастрычніка 2007 г. споўнілася 190 гадоў ад часу яго спачыну.

У 1796 г. памерла Кацярына II. Яе сын Павел I люта ненавідзеў сваю маці. Гэта паспрыяла таму, што ён вызваліў з няволі з Петрапаўлаўскай цвердзі ў Санкт-Пецярбургу Тадэвуша Касцюшку і многіх яго сяброў-паўстанцаў. У народзе засталася такая легенда пра гэту падзею. Павел I умоваю вызвалення паставіў прынясенне прысягі яму на вернасць. Т. Касцюшка папрасіў часу падумаць, а сам звярнуўся да сяброў на волі, каб прывезлі яму зямлі з Радзімы. Прывезеную зямлю ён засыпаў у свае боты, надзеў іх і сказаў перадаць цару, што гатовы прысягаць. З'явіўся Павел I са світаю. Касцюшка ўстаў і, прыклаўшы руку да сэрца, сказаў: «Клянуся быць да смерці верным той зямлі, на якой стаю». Павел I так расчуліўся, што не толькі вызваліў Т. Касцюшку з няволі, але вярнуў яму яго баявую шаблю, падарыў паліто са свайго пляча і дазволіў выехаць з Расіі. Былі вызвалены многія сябры Т. Касцюшкі і многія вярнуты з высылкі ў Сібір. Т. Касцюшка выехаў у Злучаныя Штаты. Але ці мог ён быць спакойным, калі Радзіма была ў няволі? Падарыўшы царскае паліто свайму сябру Томасу Джэферсану, ён вяртаецца ў Еўропу. Дарэчы, скульптура Т. Джэферсану ў яго мемарыяле ў Вашынгтоне і выканана ў гэтым паліто, падараваным Т. Касцюшкам.

Двойчы сустракаецца Т. Касцюшка з Аляксандрам I, двойчы вяртаецца з праектам адраджэння Вялікага княства Літоўскага да Аляксандра I Міхал Клеафас Агінскі, але цар, хоць і абяцаў павялічыць Царства Польскае аж да Дзвіны, насамрэч выкарыстоўваў гэтыя перамовы толькі для націску на Аўстрыю і Прусію. Праўда, сустрэчы не прайшлі дарэмна. Аляксандр I аб'явіў амністыю паўстанцам і дазволіў вярнуцца на Радзіму з асабістай зброяй. Запрашаў Т. Касцюшку на размову і Напалеон. Але патрабаванні Т. Касцюшкі былі цвёрдымі: адраджэнне незалежнай Рэчы Паспалітай і вызваленне сялян ад прыгону. Яго погляды запісаў і выдаў у Парыжы ў выглядзе ананімнай брашуры «Ці палякі могуць здабыцца на незалежнасць?» яго сакратар Ю. Паўлікоўскі. Т. Касцюшка ўпэўнены, што адраджэнне незалежнасці Радзімы магчыма толькі пры ўмове з'яднання ўсяго народа. Таму ён не стаў на бок ні Аляксандра I, ні Напалеона. Але многія спадзяваліся на Напалеона, а ў расійскую армію з 1796 па 1812 гг. было рэкрутавана 199 тысяч беларускіх жаўнераў. На баку Напалеона ваявала 24 тысячы беларускіх жаўнераў — столькі ўспеў узброіць Часовы ўрад Вялікага княства Літоўскага, утво-

ранага Напалеонам. Так што вайна 1812 г. для беларусаў была грамадзянскай.

У чэрвені 1815 г. Т. Касцюшка пасяліўся ў Швейцарыі ў горадзе Салюры. Тут у доме Ксаверыя Цэльтнера ён правёў астатнія гады жыцця. Было яму 69 гадоў. Справы незалежнасці і свабоды чалавека, якім ён прысвяціў усё сваё жыццё, заставаліся яму блізкімі. Ён перапісваецца з Т. Джэферсанам — амерыканскім прэзідэнтам (1801-1809 гг.), з якім лучылі яго ідэі вольнасці і свабоды, піша да старога сябра Адама Чартарыйскага — дарадцы Аляксандра I у польскіх справах, каб стараўся зрэалізаваць хоць якія рэформы на карысць роднага краю. Перад усім хвалявала аўтара Паланецкага універсала становішча сялян. „Выбачайце, сама толькі вольнасць не дае селяніну і яго сям'і выжывання. Абавязаны ён зарабіць на жыццё ці працай, ці рамяством або промыслам, ці, маючы ўласную зямлю, што ёсць найкарыснейшым для краю, інакш зробіцца з іх злачынцы”.

Касцюшка стаў добрым сябрам сям'і Цэльтнераў. Маладзенькай дачцэ гаспадара ён даваў урокі гісторыі і геаграфіі.

Скора жыхары не толькі горада, але і навакольных вёсак, прывыклі да постаці пана ў цёмна-сіняй тужурцы, без узнагарод, якіх Т. Касцюшка ніколі не насіў, але зімой і летам з ружаю ў бутаньерцы вярхом на малым чорным коніку з клічкаю Добры. Бо штодзень а 10 гадзіне раніцы выязджаў ён на прагулянку да навакольных вёсак. Прыязяўшы каня ля плота, часта размаўляў з вясцоўцамі аб іх жыцці, працы, заробках і, калі спатыкаў бяду, дапамагаў грашыма. Калі дазна-

ваўся аб хваробе ў беднай сям'і, дапамагаў не толькі матэрыяльна, па-сылаючы ежу і лякарства, але наведваў асабіста, каб падтрымаць добрым словам. Любіў заехаць да падножжа Вейсенштэйна, дамінуючай над горадам, дзе былі камяляомні. Таксама вельмі любіў шпацыры да Валуна Вэнгі — швейцарскага героя родам з Салюры. Адгэтуль ён мог назіраць прыгожы захад сонца над Альпамі, якое апошнімі праменьнямі залаціла зялёную даліну Аары. Адночы ўбачылі яго там сяляне, што збіралі сухое дрэва ў лесе. Калі на наступны дзень Касцюшка прыйшоў на любімае месца, то ўбачыў там акуратна зробленую лавачку.

Неўзабаве конь Добры стаў вядомым на ўсю Швейцарыю. Т. Касцюшка спыняў Добрага каля кожнага жабрака, каб даць міласціну. Конь настолькі да гэтага прызвычаіўся, што сам прыпыняўся, убачыўшы жабрака. І новы гаспадар яшчэ доўга меў клопаты з гэтай прывычкай Добрага. Швейцарскі паэт Ц. Л. Хартманн склаў аб ім верш, а Юліуш Славацкі, пачуўшы ў Жэневе гісторыю аб Добрым, пераказаў яе ў лісце да маці.

У траўні 1816 г. Т. Касцюшка зрабіў падарожжа ў Івердон над Неўшатэльскае возера наведваць інстытут Песталоці і сустрэцца з яго заснавальнікам. У размове з Іаганам Генрыхам Песталоці ён з сумам казаў, што быў бы шчаслівы, каб на яго Радзіме адкрывалі падобныя школы. Асталіся ўспаміны аднаго са сведкаў таго падарожжа: „Назіраў з узнёслым сэрцам, якія чулыя і глыбокія ўражанні прысутнасць гэтага шанюнага старца чыніла на пачуцці моладзі, якая з раскопай насыцала цікавыя вочы выглядам такой рэдкай з'явы ў нашыя часы,

прыпамінаючы ім слаўных старадаўнасці герояў”.

Летам гэтага ж года Т. Касцюшка яшчэ зрабіў разам з сябрамі і сям'ёй Цэльтнераў падарожжа на поўдзень і цэнтр Швейцарыі ды над Леман (Жэнеўскае возера).

З даўніх знаёмых Касцюшку наведваў генерал Пашкоўскі, які напісаў для нас яго біяграфію, адну з нямногіх, напісаную сучаснікамі Касцюшкі.

Напэўна нешта прадчуваючы, Т. Касцюшка ўпарадкаваў сваё завяшчанне, распараджаючыся сваёй уласнасцю ў Сяхновічах. „Чуючы глыбока, што падданства супярэчыць праву натуре і шчасцю народаў, заяўляю гэтым, што адмяняю яго зусім і на вечныя часы ў маём маёнтку Сяхновічы, у ваяводстве Брэска-Літоўскім паложаным, так у імя ўласнае, як і прышлых яго ўладальнікаў. Прызнаю такім чынам жыхароў вёскі да маёнтка гэтага належных за вольных грамадзян і не агранічаных ні ў чым уладальнікаў уласнай зямлі. Звальняю іх ад усякіх без выключэння данін, паншчыны і павіннасцей асабістых (...). Заклікаю іх толькі, каб для добра ўласнага і краю стараліся аб адкрыцці школ і пашырэнне асветы. Салюра 2 красавіка 1817 г.”

1 кастрычніка 1817 г. Касцюшка цяжка захварэў. Тагачасная медыцына назвала яго хваробу нервоваю гарачкаю. Праз два тыдні 15 кастрычніка ён памёр. Смерць Тадэвуша Касцюшкі выклікала глыбокае спачуванне ва ўсёй Еўропе і ў Злучаных Штатах Амерыкі.

У сваім завяшчанні Касцюшка прасіў, каб пахаванне яго было як найбольш скромным, а труну каб неслі шэсць беднякоў з Салюры. Быў пахаваны ў грабніцы фундаванай Цэльтнерамі. У красавіку наступнага года труна з целам Касцюшкі была перавезена ў Кракаў і 23 чэрвеня пахаваная ў склепе кафедральнага сабора на Вавелі паміж каралём Янам Сабескім і князем Юзафам Панятоўскім.

У паэтычным творы Карнеля Уейскага „Пахаванне Касцюшкі” сяляне, якія праводзяць яго ў апошні шлях, развітваюцца з кіраўніком паўстанцаў такімі словамі:

Спачываеш ты ў сяброўстве каралёў і паноў у сабах.

Лепей табе было б з намі ляжаць у зялёных палях!

На зялёным чыстым полі, на зялёнай палыне,

Дзе вітаў бы цябе ўсход сонца і птушак спяванне.

Ў спякоту тваёй магіле цень далі б Татры,

З добрай весткай ад Радзімы прыляталі б вятры.

Песні аб Тадэвушу Касцюшку і касінерах у некаторых месцах спявалі праз цэлае XIX стагоддзе.

Лявон КАРПОВІЧ

PS. У Салюры знаходзіцца музей імя Тадэвуша Касцюшкі, дзе з вялікай любоўю захоўваецца ўсё, што засталася ад побыту ў Швейцарыі знакамітага літвіна. Захавалася грабніца, дзе ён першапачаткова быў пахаваны. Жыве сваім жыццём вуліца, якую бачыў штодзень Т. Касцюшка з акон свайго жылля ў Салюры.

Л. К.